

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií Brno

Hodnocení klíčových bezpečnostních výzev v České republice

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Oldřich Krulík, Ph.D.

Vypracoval:

Bc. Petr Jokl

Brno 2012

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Hodnocení klíčových bezpečnostních výzev v České republice“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je součástí této diplomové práce. Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Brně, 21. března 2012

.....

Bc. Petr Jokl

Poděkování:

Na tomto místě si dovoluji za nevšední vstřícnost poděkovat vedoucímu své diplomové práce, Mgr. Oldřichu Krulíkovi, Ph.D.

OBSAH

Úvod	7
1. Klasifikace a definování existujících bezpečnostních výzev	8
1. 1. Základy uvažování v bezpečnostní oblasti: Hrozba a riziko jako teoretický koncept	14
1. 2. Bezpečnostní prostředí a jeho odraz ve strategických dokumentech	18
1. 3. Odstupňování bezpečnostních výzev – s důrazem na optiku České republiky	25
1. 4. Náhled na současnou bezpečnostní situaci ve světě	30
1. 5. Eurobarometr	37
2. Psychosociální péče dle nejnovějších mezinárodních evropských projektů	43
2. 1. Typy psychosociální péče	46
2. 2. Pomoc obětem mimořádných událostí v České republice	51
2. 3. Peněžité pomoci obětem trestných činů	53
2. 4. Pocit ohrožení	55

2. 5. Výzkum potřeb obětí trestných činů	57
2. 6. Přípravenost České republiky na mimořádnou událost po odborné stránce	61
2. 7. Reakce jedince na mimořádnou událost	62
3. Návrhy a doporučení	63
Závěr	65
Resumé	68
Anotace	69
Seznam literatury	70
Seznam internetových zdrojů	75

Úvod

Záměrem předkládané práce je podchytit konkrétní aspekty subjektivního hodnocení klíčových bezpečnostních výzev – a to jak společností v České republice, tak v určitém nadnárodním kontextu.

Společnost (rodina, jednotlivci) je v současné době konfrontována s celou řadou „výzev“ či „dopadů“ (ne vždy je totiž možné použít pojem „hrozeb“), se kterými se musí určitým způsobem vyrovnat. Zdaleka se přitom nejedná jen o obavy z dopadů přírodních pohrom, průmyslových havárií nebo kriminality či terorismu. V době rozkolísání ekonomiky je jedním z nikoliv nepodstatných zdrojů neklidu ve společnosti obava o udržení zaměstnání respektive životního standardu. V této souvislosti je nyní přímo možné hovořit o novém fenoménu, kterým jsou takzvané „sociogenní mimořádné události“ (jako mohou být stávky, blokády, sociální bouře a jiné formy „občanské neposlušnosti“). Přitom je třeba zdůraznit, že „práh bolesti“ se u různých osob může propastně lišit. Pro některého jedince může být zdrojem ohrožení i taková situace, která je optikou jiného zcela nepodstatná, až banální.

Při zpracovávání tématu bude použito mimo jiné průzkumů provedených v zemích Evropské unie, které provedlo Evropské generální ředitelství pro statistiku (EUROSTAT).

Výzkumná část bude zaměřena na nastínění celkové situace ve společnosti s ohledem na subjektivní hodnocení klíčových bezpečnostních výzev. Způsoby, jak se projevují bezpečnostní výzvy v současné době, jsou různé. Nejznámější případy, jako je kriminalita a sociální nejistota popíší v teoretické části diplomové práce. Přestože každý stát v rámci Evropské unie přijal, nebo přijímá různá opatření, která mají za účel minimalizovat dopady situací, které představují pro osoby zdroje ohrožení, pravděpodobně nebude možné vytvořit takový sociální systém, který bude bezesbytku schopen minimalizovat dopady bezpečnostních výzev 21. století.

Hlavním cílem diplomové práce je provést výzkum vztahující se k různým postupům, jak se lidé vypořádávají s následky dopadů bezpečnostních výzev, kterým jsou vystaveni v běžném životě. Nemusí se jednat o zvlášť závažné a medializované situace, jako jsou trestné činy, přírodní katastrofy, nebo teroristické útoky. V této souvislosti si kladu za cíl potvrdit či vyvrátit hypotézu, že bezpečnostní výzvy, které jsou

součástí sociální nejistoty, představují větší dopad na jedince, než ty výzvy, které plynou z „klasických“ bezpečnostních výzev (jako je např. kriminalita).

1. Klasifikace a definování existujících bezpečnostních výzev

Existuje celá řada přístupů, jakými klasifikovat (rozčlenit, zpřehledňovat) konkrétní bezpečnostní výzvy, týkající se člověka či společnosti¹. Pro účely této práce bude zvolen přístup, který eventuality tohoto druhu strukturuje následujícím způsobem:

- **Přírodní pohromy** (jako například zemětřesení, dopady výkyvů počasí, povodně atd.);
- **Člověkem neúmyslně způsobené scénáře** (průmyslové havárie, nehody atd.);
- **Člověkem úmyslně způsobené scénáře** (teroristické útoky, sabotáže atd.).

Určitou „módní“ agendou v této oblasti je vyčleňování určitých eventuality z prostoru „člověkem úmyslně způsobených scénářů“ a jejich označování jako sociogenní mimořádné události.

Sociogenní mimořádná událost² představuje nenadálou (i když při včasném rozpoznání a identifikaci jejích indikátorů předvídatelnou) událost, která vznikla v

¹ NOVÁKOVÁ, J.; KRULÍK, O.; BUREŠ, R.. *Úvod do bezpečnosti a krizového řízení I. Mimořádné události, jejich členění a negativní dopady na základní funkce státu*. Praha : Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. 114 stran. ISBN 978-80-7251-343-7.

SOUČEK, V. a kolektiv, *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek: Krizové řízení*. Praha : Ministerstvo vnitra, 2005, s. 13n. Bez ISBN.

PROCHÁZKOVÁ, D.. *Řízení bezpečnosti: Základní údaje*. Praha : Policejní akademie České republiky v Praze, 2007, ISBN 978-80-7251-260-7, s. 17 až 18.

VÍŠEK, J.; KOVAŘÍK, Z.. *Krizové řízení I*. Praha : Policejní akademie České republiky v Praze, 2001, ISBN 978-80-7251-078-9, s. 9 až 14.

PROCHÁZKOVÁ, D.; ŘÍHA, J.. *Krizové řízení*. Praha : Policejní akademie České republiky v Praze, 2004, ISBN 978-80-86640-30-2, s. 99 až 104.

² SOUČEK, V. a kolektiv, *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek*, Praha : Ministerstvo vnitra, 2009, ISBN 978-80-86640-68-6, s. 42 až 45.

BURDOVÁ, L.; KRULÍK, O.. *Kvantitativní analýza sociogenních mimořádných událostí na teritoriu České republiky*. In *Sborník „Krizový management“, Vítkovice v Krkonoších, 13. a 14. květen 2010*. Ed. JANOŠEC, J; ROUDNÝM R.. Pardubice : Universita Pardubice; Ministerstvo vnitra – Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky; Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč, s. 11 až 16. ISBN 978-80-7395-304-1.

důsledku narušení sociálních vztahů mezi sociálními skupinami navzájem nebo mezi sociálními skupinami a státní respektive veřejnou sférou. Tato problematika je z hlediska veřejné sféry (bezpečnostních komunit) v rámci řady zemí dlouhodobě značně podceňovaná, a to i z tohoto důvodu, že vystoupení tohoto typu byla v průběhu posledních let značně místně i časově omezena (extremistické akce, jednorázová vystoupení s lokální motivací – např. protesty proti umístění skládek, spaloven odpadu, uprchlických zařízení atd.).

Pokud sledujeme související bezpečnostní dokumentaci (typové plány³, specializované typové činnosti), ty se s ohledem na tuto oblast omezují pouze na otázky „terorismu“, „rabování“, technoparty či přistěhovaleckou vlnu. Otázky – například – masových a dlouhotrvajících stávek či blokad zůstávají de facto nepokryty. Snaha řešit připravovanou stávku lékařů v roce 2010 prostřednictvím krizové legislativy jen dokresluje tápání v této oblasti.⁴

Proti sledování některých ukazatelů (například korelace míry nezaměstnanosti a nápadu zjištěné trestné činnosti v území)⁵ se dokonce vymezila politická reprezentace

BURDOVÁ, L.; ŠUGÁR, J.; KRULÍK, O.. Možnosti identifikace typických indikátorů vybraných sociogenních mimořádných událostí. *Bezpečnostní teorie a praxe*. 2010, zvláštní číslo, část I, s. 151 až 194. ISSN 1801-8211.

³ ADAMEC, V., Současnost a budoucnost typových plánů.

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/2003/casopisy/112/0405/adamec_info.html>.

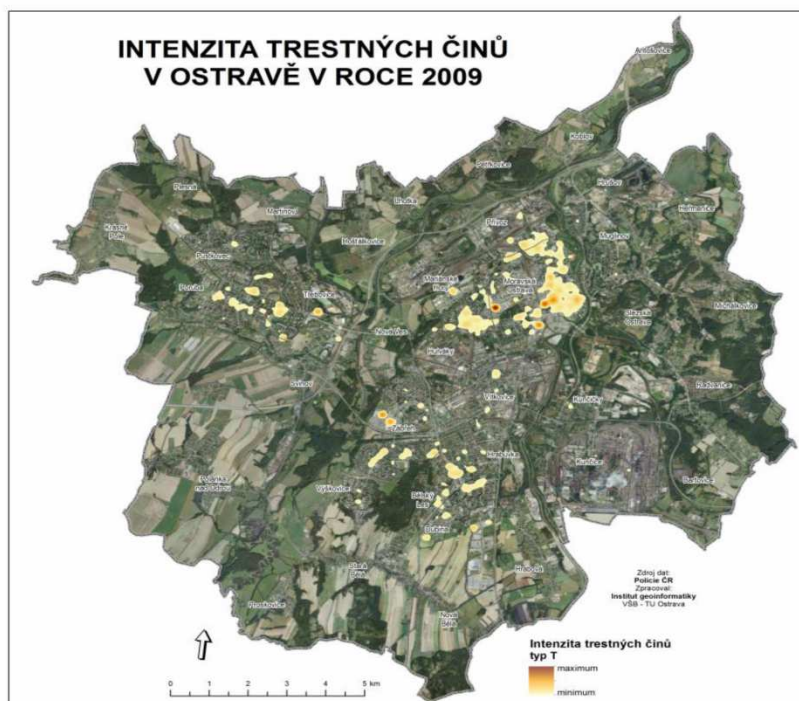
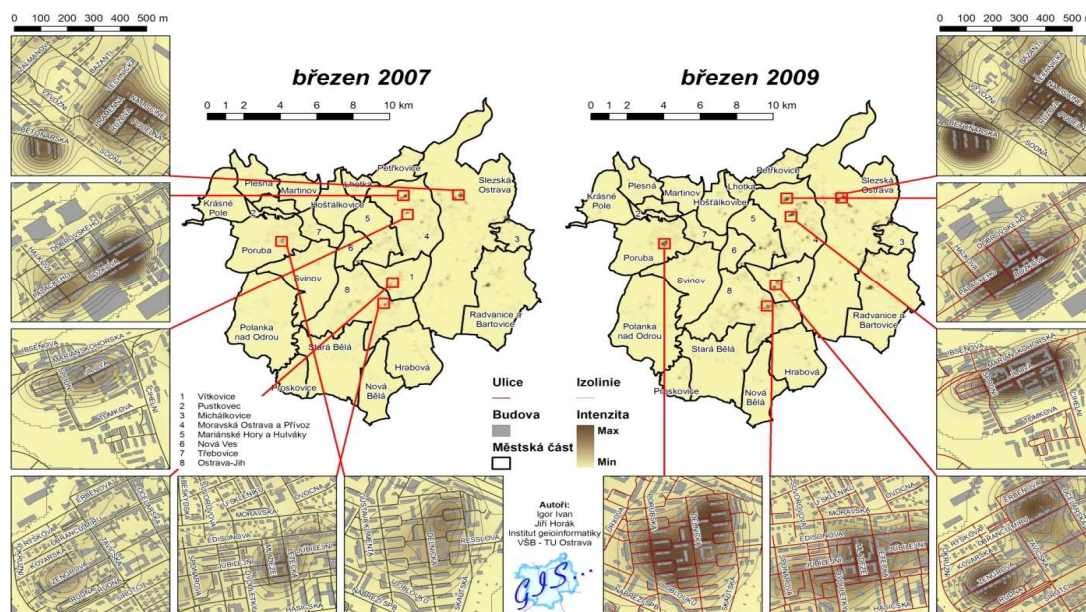
⁴ Za zřejmě nejkomplexnější dokument, pokoušející se zmapovat existující bezpečnostní výzvy ve vztahu k prostředí České republiky se často pokládá dokument týmu vedeného bývalým zástupcem ředitele Ústavu mezinárodních vztahů Jaroslavem Jandou „**Bezpečnostní politika České republiky**“ (vydán v roce 1996). Studie pracuje na rozdíl od současně preferované kategorie *hrozba*, resp. *bezpečnostní hrozba* především s pojmem *riziko* a rozeznává: **Rizika civilizační** (jako je kupř. devalvace tradičních hodnot chování lidstva a setrvání na kultu násilí), **ekonomická** (např. nerovnoměrnost ekonomického vývoje a její prohlubování), **vojenská a vojenskopolitická** (přeceňování vojenských nástrojů bezpečnosti, militarizace regionů a používání této síly v mezinárodních vztazích), **rizika životního prostředí a světových zdrojů** (poruchy v čerpání a distribuci surovinových a potravinových zdrojů, velké energetické a průmyslové havárie aj.), **rizika lidských a společenských vztahů** (etnické čistky, deportace obyvatel, zneužití hromadných sdělovacích prostředků aj.) a **rizika růstu kriminality** (aktivity mezinárodního organizovaného zločinu, podpora kultury násilí aj.). Z metodologického hlediska je z práce Jandova týmu nejdůležitější příloha **Klasifikace bezpečnostních rizik**. Práce si vyžádala systémovou analýzu bezpečnostních rizik a ohrožení, která je zásadním způsobem přínosná pro „diagnózu“ a prognózu bezpečnostní situace, stejně jako pro tvorbu scénářů a koncepce bezpečnostní politiky. Z heuristických metod byl využíván brainstorming a obsahová analýza relevantníchází dat. Získaný empirický materiál byl kolektivně posuzován. Výsledkem byla kategorizace bezpečnostních rizik.

⁵ Ekonomika a kriminalita. <<http://ekonomika-otazky.studentske.cz/2008/07/kriminalita.html>>.

země (Petr Nečas v pozici někdejšího ministra práce a sociálních věcí). Sledování „nálad ve společnosti“ přitom není pouze specifikem totalitních a autoritářských režimů, ale vyskytovalo se i v Rakousko-Uhersku či v meziválečném Československu.

Z hlediska potenciálu vazeb mezi nezaměstnaností a kriminalitou (a tedy „ekonomikou“ a „bezpečností v užším smyslu slova“ mnoho napoví studie, vytvářené v rámci Technické university Ostrava⁶.

INTENZITA MÍRY NEZAMĚŠTNANOSTI V OSTRAVĚ



⁶ HORÁK, J.. Studie distribuce vybraných kriminálních činů v prostoru a čase, Vysoká škola báňská, Technická universita Ostrava, Ostrava. 22. XII. 2009 (č. j. 46-2009/548).
<http://gis.vsb.cz/GIS_Ostrava/GIS_Ova_2012/sbornik/papers/ivan.pdf>.
KOVÁŘÍK, Z.; KOSTLÍK, C., Možnosti statistických metod při extrapolaci trendů vývoje vybraných ukazatelů kriminality; Bezpečnostní teorie a praxe, zvláštní číslo 2007, č. II.

Situace v České republice a na Slovensku: Mapa tzv. „sociálně vyloučených lokalit“ nebo míst nepokojů. Převážně se jedná o romská sídliště.⁷



Jak v České republice tak v blízkém či vzdálenějším zahraničí akce označitelné za sociogenní mimořádné události nabývají na počtu a intenzitě. Již dávno se přitom nejedná o doménu extremistů nebo o akce lokálního významu (divácké násilí, akce

⁷ Český rozhlas: Mapa ghett <http://img.radio.cz/pictures/romove/socialni/ghetta_mapa1.jpg>. Vrána K., *Nad Tatrou sa blýska*. In: Týden, 10/2004, p. 33.

ochránců přírody atd.). Do akcí tohoto typu (stávky, demonstrace, blokády) se přitom v nemalé míře zapojují „státní zaměstnanci“, což je ještě varovnější. Sociogenní mimořádná událost přitom může zakládat i nutnost plošného nasazení sil a bezpečnostních prostředků, popř. záchranných složek, zejména Policie České republiky.

Příslušníci těchto složek se však mohou sami na průběhu této akce aktivně podílet (jako protestující).

Nestabilita politického prostředí, nepříznivý socioekonomický vývoj provázený finanční krizí a rostoucím zadlužováním, negativní změny v hodnotovém žebříčku společnosti - to vše jsou faktory, které mohou společnost destabilizovat a stát se důvodem pro příklon k radikálnějším či extrémním řešením nahromaděných problémů. Výše popsané podmínky jsou pak živnou půdou pro extremisty, stávky, manifestace⁸ a jiné, v krajním případě i násilné, vyjadřování postojů na veřejnosti. Stejně tak v případě prudkého zhoršení socioekonomické situace a životních podmínek v okolních státech se může Česká republika lehce stát cílovou či transitní zemí pro osoby s cizí státní příslušností, čímž na území státu vyvstane potřeba řešit migrační přílivovou vlnu velkého rozsahu.

V této souvislosti je možné konstatovat, že v rámci vládní koalice disponující „pohodlnou parlamentní většinou“ není problémem, prosadit téměř každou změnu (se sociálním či hospodářským dopadem). Problémem je ale takovou změnu **vysvětlit, vykomunikovat**. Takto krátkozrace nezvládnuté záležitosti se pak nezřídka stávají živnou půdou pro zjednodušení či překroucení ze strany extremismu a populismu. Konkrétní nepopulární opatření není vždy vhodné ze strany vlády prosazovat s předpokladem, že „to veřejnost pochopí“.

⁸ Manuál pro obce k zákonu o právu shromažďovacím. Praha : Ministerstvo vnitra, 2009.
<<http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-manual-pro-obce-k-zakonu-o-pravu-shromazdovacim.aspx>>.

1.1 Základy uvažování v bezpečnostní oblasti: Hrozba a riziko jako teoretický koncept

Následující pasáž práce se pokouší o podchytení pojmů **hrozba**, **riziko** a **mimořádná událost**, bez kterých by mohl být navazující text matoucí:⁹

Hrozbou se rozumí „vnější činitel, který může poškodit nějakou konkrétní hodnotu (chráněný zájem)“, případně potenciálně ničivá fyzikální událost, jev nebo lidská aktivita, která může zapříčinit ztrátu životů nebo zranění, škody na majetku, sociální a ekonomické poruchy nebo environmentální znehodnocení. Hrozba ve vztahu ke konkrétnímu prostředí buďto objektivně existuje nebo ne (například v České republice neexistuje hrozba tsunami).

Rizikem je možnost, že k určité události (nežádoucímu scénáři) s určitou pravděpodobností dojde. Riziko v některých případech může být kvantifikovatelné (procenta, podíly), v jiných případech mu alespoň může být přiřazeno určité slovní vyjádření. Riziko je typickou odvoditelnou (závislou) proměnnou.

Jako příklad propojení obou pojmů mohu uvést park u Hlavního nádraží v Praze, kam nočním vlakem přijede atraktivní žena. Jejím nejvyšším zájmem je, aby se bez úhony dostala domů. V rozporu s tímto svým zájmem jedná v tom případě, pokud zvolí cestu pešky parkem. Podstupuje totiž velké riziko přepadení, oloupení či znásilnění. **Hrozbu** pro ni představují kriminální individua v parku, která tam působí nezávisle na její vůli a na jejích přáních. **Rizikem** pro ni je pak cesta tímto parkem v nočních hodinách. Pokud si však vezme taxi, pak se této hrozbě vyhne a podstupuje mnohem menší riziko, kterým je to, že jí pražský taxikář může za svezení napočítat víc, než odpovídá skutečnosti. Je na ni, aby zvážila, které riziko je méně závažné.¹⁰

⁹ PROCHÁZKOVÁ, D.. Důležitost správného používání pojmů; in: 112, 3/2003. s. 10 až 11.
ŠENOVSKÝ, P., Metody analýzy rizika prvků kritické infrastruktury; in: Spektrum. 1/2008, s. 8 až 10.
KNÝ, M.; POŽÁR, J. a kolektiv. Vývojové aspekty bezpečnostního managementu v prostředí rizik. Brno : Tribun EU. 2010, s. 111 až 120.

SENEWALD, Ch., A., Effective Security Management. Amsterdam et al : Butterworth Heinemann. 2003, ISBN 0-7506-7454-7, s. 182 až 183.

¹⁰ KRULÍK, O.; PERNICA, B.; KAŠÍK, J.; STEJSKAL, L.. More Security Issues are Needed on the European Union Agenda : Beyond an Academic Concept of In/Security in the Era of Global Terrorism.

Pojetí **mimořádné události** v životě jednotlivce, skupiny, nebo celého státu, lze v obecné rovině definovat jako takovou událost, která má vliv na stabilitu systému, tedy na dosavadní kontinuální vývoj našeho života. Mimořádné události mívají obvykle na celý systém, stejně tak i na jednotlivce, nebo skupinu negativní vliv, ale mohou být i pozitivní.¹¹

V kontextu této práce se **hrozbou** rozumí celá řada potenciálních výzev. Pokud bychom se omezili na fenomén teroristické nebo extremistické struktury, pak konkrétní strukturu můžeme zničit (rozbít, pozatýkat či jinak zneškodnit její členy), ale terorismus a extremismus jako koncept bude lidstvo provázet ještě dlouho. Riziko útoku ze strany těchto struktur se proto nikdy nesníží k nule. Musíme proto všestranně vyhodnocovat.¹²

- Která struktura (skupina, jednatel) je nyní největší hrozbou (od koho hrozí největší riziko útoku);
- Vůči jakým objektům je nyní nejvyšší riziko útoku (existují určité výhrůžky, určitá zjištění zpravodajských služeb?);
- Zejména pokud jsou zdroje na protiopatření omezené (a to jsou skoro vždy), je třeba váhat, jak je investovat. Ke slovu přichází proměnné jako je „ničivost“ („kvalita“, „dopad“, *consequences*) a „pravděpodobnost“ („kvantita“, *likelihood*). Pokud existuje vysoce ničivá hrozba a zároveň vysoké riziko toho, že se uskuteční, je třeba investovat do jejího omezení nebo zničení. Ale jen málokdy je situace tak jednoduchá. Mnohem častější jsou hrozby sice velmi ničivé, ale zároveň málo pravděpodobné (např. teroristický útok za použití jaderných technologií), nebo velmi časté, ale relativně málo ničivé (například

Economics of Security. Berlin : German Institute for Economic Research, Department of Development and Security, 2009. 13 s., <<http://www.economics-of-security.eu>> ISSN 1868-0488.

¹¹ Krizová legislativa (konkrétně §2, písm. b) zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů) přitom mimořádnou událost chápe jako „škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací“.

¹² MOZGA, J. Riziko a ochrana obyvatelstva. *The Science for Population Protection*, 2/2009. IKEDA, S. Integrated Risk Analysis Framework for Emerging Disaster Risk. In IKEDA et al. (eds) *Toward Resilient Society to Emerging Disaster Risks*. Terrapub and Nied, 2006.

extremistická propaganda na internetu). Investice a opatření jsou tak zpravidla široce rozptřena a vrcholní představitelé konkrétní země nebo bezpečnostní složky musí váhat, kam své síly a prostředky nasměrovat (viz **ilustrace**¹³);

- Hrozby a rizika navíc nezůstávají stabilní, ale velmi dynamicky se vyvíjí;
- V neposlední řadě může být řeč o hrozbách abstraktních (například poškození dobrého jména státu), které však mohou velmi snadno přerůst v hrozbu konkrétní (odliv zahraničních investic, propad ekonomiky).

Likelihood	Consequences				
	Insignificant	Minor	Moderate	Major	Severe
Almost certain	M	H	H	E	E
Likely	M	M	H	H	E
Possible	L	M	M	H	E
Unlikely	L	M	M	M	H
Rare	L	L	M	M	H

Nejenom v ekonomické nebo sociální oblasti je možné, setkat se s celou řadou „typů“ rizik podle jejich povahy. Z tohoto hlediska se obvykle rozlišují následující rizika¹⁴:

- **Technicko-technologická:** Související s aplikací nových technologií a rizika ztrát z opotřebených zastaralých technologií;
- **Ekonomická:** Například nákladová rizika vyvolaná růstem cen výrobních zdrojů;
- **Finanční:** Jsou spojená se schopností jedince, instituce, státu atd. dostávat svým závazkům;

¹³ Guidelines for Cabinet Submissions and New Policy Proposals. Australian Government. <<http://www.dpmc.gov.au/implementation/policy.cfm>>.

¹⁴ GOLOMBIOWSKI, M.. Analýza rizik v bankovním sektoru. Pardubice : Universita Pardubice. 2010. Diplomová práce. s. 13 až 16.
MIMRA, M., Komparace metod a terminologie vyhodnocování rizik, Interní grant Ústavu strategických studií Vojenské akademie v Brně, Praha 2001.

- **Legislativní:** Související se změnou zákonů;
- **Politická:** Stávky, národnostní a rasové nepokoje, války, teroristické akce atd.;
- **Environmentální:** Zpřísnění opatření na ochranu životního prostředí a s ní rostoucí náklady na tato opatření a podobně;
- **Spojená s lidským činitelem:** Podvodné či nezákonné jednání zaměstnanců a jiné;
- **Informační:** Týkající se firemních IT systémů a ochrany dat;
- **Zásahy vyšší moci:** Havárie a nebezpečí živelných pohrom (požáry, povodně, zemětřesení aj.). Také nelze opomenout hrozbu teroristických útoků.

Management rizika tak lze chápat jako systematický a koordinovaný způsob práce s riziky uplatňovaný v rámci celé organizace, tj. na všech úrovních řízení, zahrnující všechny procesy a všechny druhy rizik při respektování jejich vzájemných vazeb¹⁵.

Teorie identifikace a sledování rizika pak hovoří o tom, že zvládat („řídít“) lze jen ta rizika, která jsou včas identifikovaná, dostatečně známá a na která je společnost či organizace připravena, respektive v ideálním případě disponuje postupy pro jejich řešení.

Výstupem analýzy rizik by měl být integrovaný přístup (dokument), oprující se všemi identifikovanými riziky (katalog rizik), která mohou ohrozit fungování společnosti (instituce atd.). Analýzu rizik je třeba chápat jako cyklický proces, který se opakuje, jak periodicky tak z části i průběžně.

¹⁵ SENEWALD, C., A., Effective Security Management. Amsterdam et al : Butterworth Heinemann. 2003, ISBN 0-7506-7454-7, s. 193 až 194.

1.2 Bezpečnostní prostředí a jeho odraz ve strategických dokumentech

Bezpečnostní prostředí je určujícím faktorem jak při utváření konfigurace vlastního bezpečnostního systému České republiky, tak při řízení rozvoje a použití všech jeho funkcí.

Tvorba bezpečnostní politiky¹⁶ jako společensko-politická aktivita závisí na charakteru bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývající míry rizika a tudíž na kvalitě jejich identifikace. Z toho vyplývá potřeba tuto identifikaci zlepšit, posoudit dosavadní metodologické a metodické přístupy a pokusit se alespoň nastínit metodologii přínosnější. V kontextu České republiky je stěžejním dokumentem v této oblasti Bezpečnostní strategie.

Dne 8. září 2011 byla schválena aktualizace Bezpečnostní strategie České republiky (BS ČR). Jedná se o v pořadí již čtvrtou verzi tohoto dokumentu, předchozí verze byly přijaty v letech 1999, 2001 a 2003.¹⁷ Nakolik se jedná bez nadsázky o významný posun v oblasti strategických úvah v rámci státu, nelze nevidět, že výsledek obsahuje ještě určitý potenciál pro zlepšení – například s ohledem k jeho budoucí revizi (ať již k ní dojde v roce 2013 nebo kdykoli později) nebo s ohledem na jiné dokumenty (například Zprávu o stavu zajištění bezpečnosti České republiky).¹⁸

Dokument by bylo vhodné více integrovat s dalšími strategickými materiály v oblasti bezpečnostní a zahraniční politiky, které mohou být přijaty (Obranná strategie,

¹⁶ Bezpečnostní politika je chápána jako nejobecnější a vrcholný program státu nebo uskupení států v oblasti obhajoby a obrany národních zájmů. Je obvykle stanovena na základě definice národních zájmů, analýzy bezpečnostního prostředí a klasifikace hrozeb a rizik a mezinárodních závazků, přičemž věnuje pozornost jak bezpečnosti vnitřní, tak bezpečnosti vnější. Deklaruje, jakým způsobem a při použití jakých prostředků hodlá aktér definující a provádějící bezpečnostní politiku hájit své zájmy. Je to souhrnná kategorie zahrnující bezpečnost, obranu a ochranu občana a státu, tedy jako záležitost zahraniční politiky, obrany, armády a vnitřní bezpečnosti. Důraz se zároveň klade na individuální ochranu občana demokratického státu. Pramen: Tůma, M., Janošec, J., Procházka, J.: Obranná politika Československé a České republiky (1989 až 2005) Praha 2009.

¹⁷ BALABÁN, M.; RAŠEK, A.. Východiska přípravy aktualizované Bezpečnostní strategie České republiky 2011. Vojenské rozhledy. 2/2011, s. 3 až 19.

¹⁸ BALABÁN, M.; RAŠEK, A. Tvorba strategických bezpečnostních dokumentů. In: Strategie řízení ve veřejné správě a přístupy k tvorbě politiky. FSV UK. Matfyzpress Praha 2010, s. 106 až 128.

Koncepce zahraniční politiky). Bylo by užitečné v rámci materiálu zmínit i v rámci dalších stěžejních dokumentů strategické povahy (reforma zdravotnictví a důchodového systému). Na zvážení je možnost dokument doplnit o přílohu, která by konstatovala, které strategické dokumenty nižší úrovně je třeba v jednotlivých resortech vlády zpracovávat (a s jakou periodicitou)¹⁹.

Otázkou rovněž je, zda je možné negativně hodnotit nízkou míru participace občanské veřejnosti na tvorbě a realizaci bezpečnostní politiky. Zapojení veřejnosti do připomínkového řízení k materiálu Národní akční plán boje proti terorismu (rok 2007)²⁰ bylo spíše zpomalujícím faktorem a žádné nové stěžejní podněty nepřineslo.

Na vytváření dokumentu je znát model několika pracovních skupin, kde jako by bylo důležitější, aby „konkurenční resorty“ vytvořily zhruba stejný počet odstavců se svými příspěvky, než aby vznikl skutečně přehledný, integrovaný a i z hlediska širší veřejnosti srozumitelný dokument.

Například část „II“ – zejména odstavce 8 až 11 – naznačuje kompromisní proces tvorby dokumentu jednotlivými klíčovými resorty (Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo obrany). Dělá to dojem, že každý z resortů gestoroval jeden odstavec bez ohledu na to, že se jejich obsah duplikuje.

Dokument ve čtvrtém odstavci úvodního slova předsedy vlády svou vlastní strukturu popisuje následovně: „*Nejdříve definuje naše hodnoty a zájmy a následně popisuje současné bezpečnostní prostředí, včetně trendů a hrozeb i jejich možných dopadů na naše zájmy. Ve druhé části pak stanovuje přístupy, jak těmto hrozbám čelit...*“²¹ Reálná struktura dokumentu se nicméně tomuto ideálnímu postupu vzdaluje.

¹⁹ BALABÁN, M.; RAŠEK, A. Divoké karty v budoucím vývoji světové bezpečnosti; in: Vojenské rozhledy, 2/2008, s. 3 až 30.

²⁰ Viz usnesení vlády č. 879/2007, k návrhu postupu zavedení metodiky pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů.

²¹ Část „I“, odstavec 4 dokumentu uvádí obdobný koncept, byť poněkud jinými slovy (výchozími, bezpečnostní zájmy, bezpečnostní prostředí, strategie prosazování bezpečnostních zájmů státu).

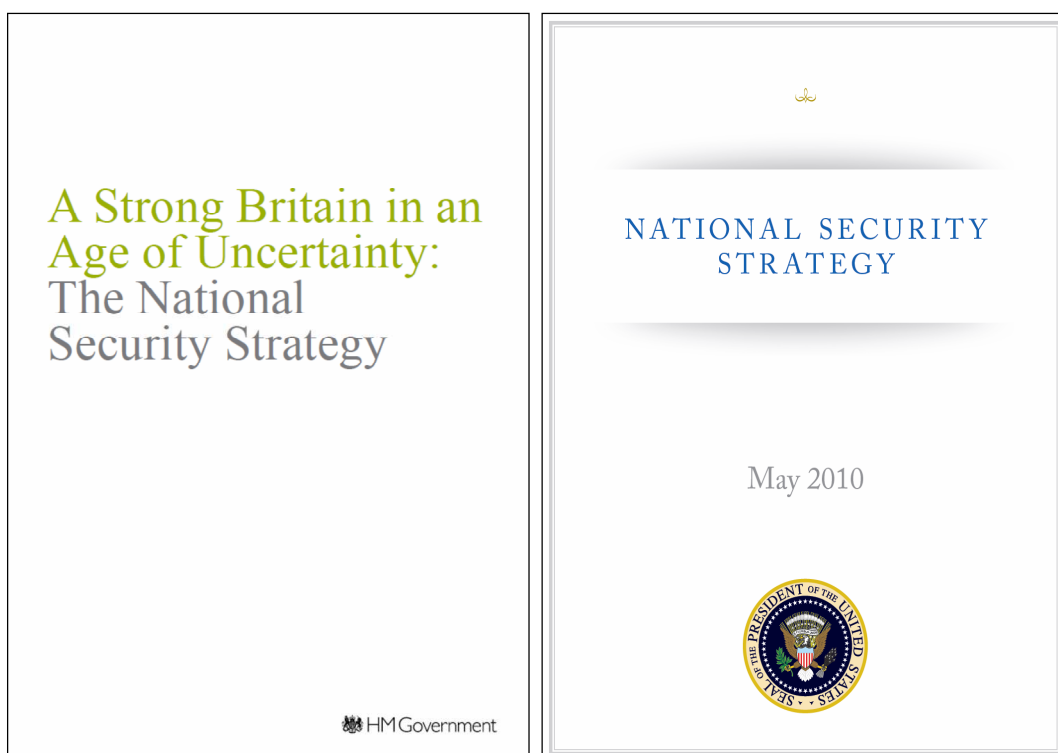
Příprava dokumentu se uskutečnila v období, kdy jsou ve světové politice a ekonomice patrné některé nové klíčové trendy vývoje, jež nebyly v době přípravy předešlé strategie tak patrné, a to například:²²

- Růst role nových aktérů (včetně větší emancipace aktérů „starých“ jako je Ruská federace) – mocností v globálním měřítku a s tím související přesun těžiště mezinárodních záležitostí z transatlantického prostoru do prostoru východní a jižní Asie (Čínská lidová republika, perspektivně Indie);
- Pokles globální role Západu (USA a Evropa), a to nejen vzhledem k růstu nových aktérů, ale i pod vlivem finanční a ekonomické krize, která zasáhla především Spojené státy a Evropu (Evropskou unii). Krize může ovlivnit i bezpečnostní politiku jednotlivých členských zemí EU a Severoatlantické aliance (změna priorit cílů bezpečnostní politiky, omezení výdajů na obranu – včetně Spojených států, omezení globálních bezpečnostních ambicí);
- Krizové symptomy uvnitř Evropské unie (krize eurozóny) ovlivňující akceschopnost EU a její možnost vystupovat jako globální bezpečnostní aktér;
- Oslabování transatlantické vazby (odlišnost geo/politických, ekonomických a bezpečnostních priorit Spojených států a Evropy) a paralelně rozdílné přístupy evropských zemí k řadě ekonomických a bezpečnostních problémů a výzev řešených v rámci Unie a NATO;
- Existence nových typů hrozeb, mj. ekonomické a sociální povahy, a jejich sílící vzájemná provázanost.

²² Our Common Future, (Gro Harlem Brundtland Commission Report). New York: World Commission on Environment and Development, 1987. ISBN 0-19-282080-X.
Gnesotto, N.; Schmidt, B.; Grevi, G.; Lindstrom, G.; Delory, S.; Nivet, B.; Steinvorth, D.; de Laboulaye, S.; Pompili, P.; Stanus, N.; Roth, A., Global Context Study for an initial ESDP Long Term Vision, European Union Institute for Security Studies.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti tak může BS ČR relativně rychle zastarat a bude třeba její zásadní dopracování respektive aktualizace.

Co se týče přístupů jiných států světa k obdobné problematice, není od věci zmínit aktuální přístupy Spojeného království, Spojených států amerických, Francie a dalších zemí.²³ Nakolik jsou přístupy těchto zemí (velmocí) s kontextem České republiky nesouměřitelné, lze zde nalézt řadu inspirativních postřehů.²⁴



Konkrétně aktuální dokument **Spojeného království** konstatuje, že namísto „čitelné“ studené války zde dnes nefiguruje jednoznačné životní ohrožení, ale celá řada nezanedbatelných bezpečnostních výzev (terorismus; kybernetické útoky; zneužití chemických, biologických a jaderných zbraní; větší průmyslové havárie; přírodní pohromy). Rovněž relevantní aktéři jsou mnohem pestřejší (domácí i zahraniční

²³ Spojené království. A Strong Britain in an Age of Uncertainty. říjen 2010
<http://www.official-documents.gov.uk/document/cm79/7953/7953.asp>

²⁴ Vedle jednotlivých států se úvahami o dalším směřování bezpečnostního prostředí zabývá i celá řada akademických nadnárodních platforem či tzv. think-tanků. Z jejich výstupů viz například: KAŠÍK, J., STEJSKAL, L. Přehled klíčových prognóz globálního vývoje a strategických trendů. In POTŮČEK, Martin a kol. Jak je možné rozumět budoucnosti. Praha: Karolinum, 2010.

teroristé; polovojenská uskupení; „obyčejní“ zločinci atd.)²⁵. Stranou pozornosti nesmí zůstat závislost země na fosilních palivech (často dovážených ze zahraničí), nekontrolovaný obchod s jaderným materiálem, klimatická změna, nebo perspektiva rozkolísání zásobování potravinami a vodou. Některé výzvy jsou tradiční a existovaly po staletí, jiné jsou zcela nové. Hospodářskou bezpečnost společnosti nelze chápat odděleně od „bezpečnostních výzev“ v užším smyslu slova (*economic deficit is also a security deficit*).

Zmíněna je role země v kontextu globalizace, světové ekonomiky a spojeneckých vazeb (kdy existuje **nejasná hranice mezi vnější a vnitřní bezpečnostní politikou** – viz humanitárně ekonomické intervence v prostorech, jako je Pákistán, Afghánistán, Irák, Západní Balkán či Siera Leone, které se mohou přímo odrazit na vývoji imigrace na Britské ostrovy).²⁶

Bezpečnostní rada státu²⁷ považuje následující skupiny rizik za taková rizika, která budou, při zvážení jejich pravděpodobnosti i dopadu, v nejbližší době představovat pro bezpečnost Spojeného království další nejvyšší prioritu (Například, pravděpodobnost útoků za využití chemických, biologických, radiologických a nukleárních látek na Spojené království ze strany cizího státu byla posouzena jako nízká, avšak s velkým dopadem.).

- Útok na Spojené království nebo jeho zámořská teritoria ze strany jiného státu nebo jeho zmocněnce za použití chemických, biologických, radiologických nebo jaderných zbraní;

²⁵KARÁSEK, T. a kolektiv. Komparace bezpečnostních strategií Británie, Francie, Německa, Itálie, Polska

a Turecka. Praha : Asociace pro mezinárodní otázky. 2010.

BALABÁN, M.; KAŠÍK, J.; STEJSKAL, L.; RAŠEK, A. Tři scénáře o budoucnosti světa, EU, ČR; in: The Science For Population Protection, 2/2010.

BALABÁN, M. Megatrendy světového vývoje. Praha: Prague Social Science Studies, Filozofická fakulta UK, Fakulta sociálních věd UK, 2008. 52 s.

Global Trends 2025: A Transformed World. The National Intelligence Council's 2025 Project. 2008. 99 s.

BALABÁN, M., RAŠEK, A. Evropská bezpečnost v globálním kontextu (Reflexe bezpečnostních analýz a prognóz ve světě, v EU a v ČR v letech 2003–2008). Vojenské rozhledy, 2009, č. 1, s. 22-30.

²⁶ Přitom je výslovně řeč o specifické role Spojeného království jako souostrovní.

²⁷ National Security Council <<http://www.cabinetoffice.gov.uk/content/national-security-council/>>.

- Riziko značné nestability, povstání nebo občanské války v zahraničí, což vytváří prostředí, kterého mohou teroristé využít k zastrašování Spojeného království;
- Výrazný nárůst úrovně organizovaného zločinu s dopadem na Spojené království;
- Závažné narušení informací přijímaných, přenášených nebo zachycených satelity jako důsledek možného záměrného útoku ze strany jiného státu.

Bezpečnostní rada státu považuje následující skupiny rizik za taková rizika, která budou, při zvážení jejich pravděpodobnosti i dopadu, v nejbližší době představovat pro bezpečnost Spojeného království další nejvyšší prioritu.

- Rozsáhlý vojenský útok konvenčního typu na Spojené království ze strany jiného státu (nikoli s využitím chemických, biologických, radiologických nebo jaderných zbraní) způsobující ztráty na životech a poškození infrastruktury ve Spojeném království;
- Výrazný nárůst teroristů, organizovaných zločinců, nelegálních imigrantů a nelegálního zboží usilujícího o překročení hranic Spojeného království a o vstup do země;
- Narušení dodávek ropy nebo plynu do Spojeného království, cenová nestabilita jako důsledek války, nešťastné události vážného politického zvratu nebo záměrné manipulace dodávek na straně výrobců;
- Závažné uvolnění radioaktivního materiálu z civilního jaderného zařízení ve Spojeném království, které má dopad na jeden či více regionů;
- Konvenční útok způsobený jiným státem na členský stát Severoatlantické aliance nebo Evropské unie, na který by Spojené království bylo nuceno reagovat;

- Útok na zámořské území Spojeného království jako důsledek sporu o suverenitu nebo v rámci širšího regionálního konfliktu;
- Krátkodobé nebo střednědobé přerušení mezinárodních dodávek zdrojů (např. potravin, minerálů), které jsou pro Spojené království nezbytné.

Výzvy v nejvyšší úrovni jsou nejpálčivější a text je rozebírá z několika úhlů (příklady z minulosti, náklady atd.) Mezi přírodní pohromy tento přístup řadí i epidemie – prasečí chřipka. Zajímavá je rovněž výslovná zmínka o neprůhledných veřejných zakázkách v bezpečnostní oblasti (předražená a nevhodná výzbroj), které zapříčiňují nedostatek prostředků na to, co je skutečně nutné.

Strategický dokument **Spojených států amerických**²⁸ (operující ve většině pasáží s aspekty pro Českou republiku nepřenositelnými, jako je udržení dominantního vlivu ve světě a masové jaderné odstrašení) rovněž obsahuje některé zajímavé postřehy.

Konstatuje, mimo jiné, že hospodářská stabilita a růst je nezbytným předpokladem pro splnění bezpečnostních priorit státu. S tím souvisí vytvoření pracovních míst, reforma zdravotnictví, vyrovnaný federální rozpočet, technologický pokrok a snížení závislosti na dovozu fosilních paliv, lepší výsledky vzdělávacího systému (větší důraz na technické obory), mezinárodní studentská a technologická spolupráce. Potenciální změny v přistěhovalecké politice je třeba koncipovat tak, aby imigranti byli pro USA přínosem, nikoli hrozbou.

Mezi „bezpečnostní“ výzkum jsou řazeny i výzkumy v oblasti obnovitelných energetických zdrojů, prevence a potírání pandemií, výzkum v oblasti bezpečnostních technologií a zazní zde i nejasná zmínka o nutnosti konkrétních „akcí“ co se týče využívání vesmíru. Budoucnost je nemyslitelná bez udržitelného rozvoje a světové hospodářské stability (celosvětové finanční vazby, rozkolísání cen některých komodit může zapříčinit nestabilitu v celých regionech světa, mezinárodní půjčky, přílišné výdaje veřejných rozpočtů a pasivní obchodní bilance s některými státy). Výslovně je uvedeno, že je třeba do roku 2014 zdvojnásobit vývoz. Důležité jsou blíže neupřesněné stimuly domácí spotřeby a pobídky pro export. Mezinárodní konkurence nutí průmysl

²⁸ Spojené státy americké: National Security Strategy, květen 2010
 <http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf>.

USA hledat cesty jak být více konkurenceschopný a inovativní. Globální finanční systém je nejenom výhodou pro řádné aktéry, ale může být zneužit pro řadu nelegálních aktivit. Proti těmto aspektům je třeba v mezinárodní koordinaci postupovat.

Nutností je odpovědnější utrácení veřejných prostředků a celospolečenský konsensus o dalším směřování zdravotnického systému. S tím souvisí i bedlivější dozor nad veřejnými zakázkami, zejména v oblasti vojenství (je třeba snížit výdaje v této oblasti o 40 miliard dolarů ročně) a jednoznačné a průhledné informování daňových poplatníků o tom, jak bylo naloženo s jejich penězi.

1.3 Odstupňování bezpečnostních výzev – s důrazem na optiku České republiky

Je nutné si uvědomit, že uvedené identifikované nebo definované hrozby jsou s výjimkou přírodních pohrom převážně sekundárními jevy. Jsou selháním, neschopností jednotlivců, společnosti či vlád jednotlivých států řešit minulé, existující i budoucí problémy.

Možností, jak klasifikovat aktuálně existující či potenciální hrozby ve směru k České republice, euroatlantické civilizaci či všeobecně existuje celá řada. Vedle (již v úvodní části práce zmíněného přístupu, který hovoří o přírodních pohromách a neúmyslně či úmyslně člověkem způsobených eventualitách lze operovat s následující trojicí druhů bezpečnostních výzev:

- **Aktuálně existující bezpečnostní výzvy (clear and present danger).** Aspekty, které jsou výraznou součástí aktuálního společenského diskursu, jsou širší veřejností i politickou reprezentací chápány jako akutní, případně jsou intenzívně medializovány;
- **Vynořující se problematiky (emerging risks).** Jedná se o jevy částečně ovlivnitelné, jejichž signály vzniku jsou aktuálně alespoň částečně rozpoznatelné nebo se na základě analýzy očekává jejich vznik během několika příštích let. Na

základě teoretických, empirických a metodických zkušeností z více než deset let systematického předvídání vývoje České republiky v éře globalizace a evropské integrace byla vypracována konkrétní metodologie pro identifikaci a stanovení priorit vznikajících problémů. Na tomto základě byla modifikována metodika identifikace vynořujících se problematik vycházející z definice nových otázek, jako jevů částečně ovlivnitelných, jejichž signály vzniku jsou aktuálně rozpoznatelné nebo se na základě analýzy očekává jejich vznik během několika příštích let;

- **Divoké karty či černé labutě (wild cards, black swans²⁹):** Tímto pojmem se obvykle rozumí překvapivé, aktuálně velmi nepravděpodobné události. Pokud by k nim však došlo, vyznačovaly by se pro nepřipravenou společnost velkým potenciálním dopadem. Katastrofické a varovné scénáře či divoké karty patří k základní prognostické výbavě, k jejímu instrumentáři, zvláště v bezpečnostní oblasti. Jestliže výše uvedené druhy scénářů leží v hranicích pravděpodobnosti, divoké karty jsou na její hranici či do konce za ní. Největší chybou by bylo k těmto „divokým kartám“ (ale i k vynořujícím se problematikám) přistupovat z ideologických hledisek. Pak by výsledné úvahy mohly představovat neobjektivní postoj, ale subjektivní přání a názory autorů. V ideálním případě by tomu mělo být právě naopak: mělo by se jednat o popisy budoucnosti, která není žádoucí a které se chce společnost vyhnout. Ačkoli pro některé kritiky tohoto přístupu se může jednat o sci-fi, i tento přístup je žádoucí.

Podle časového hlediska je možné hrozby klasifikovat například následujícím způsobem:

²⁹ <<http://www.investicniweb.cz/ekonomika/2012/2/10/clanky/ekonomika-cerne-labute-vsude-kolemnas/>>.

TALLEB, Nassim. Černá labuť.

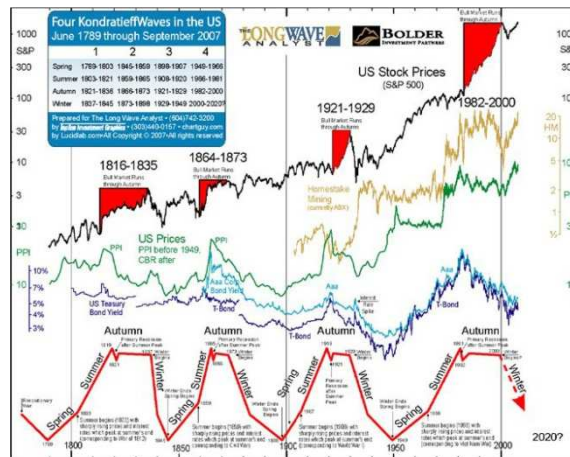
<<http://www.kosmas.cz/knihy/162293/cerna-labut/>>.

Mezi známé (často diskutované v prostředí České republiky) divoké karty především patří (typově):

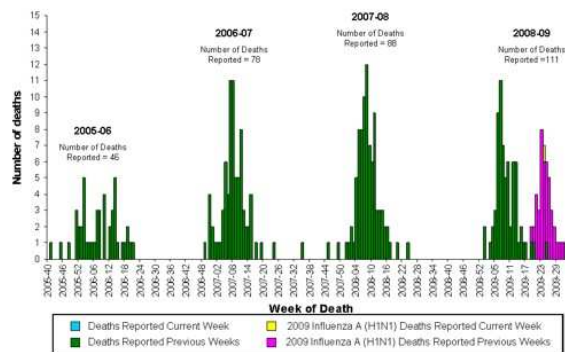
- **Etnické nepokoje** (napětí v souvislosti s Romy a „novými imigrantskými komunitami“);
- **Technologické scénáře** (rozsáhlý výpadek elektřiny, kolaps informačních technologií);
- **Mezinárodně-politický (válečný) vývoj** (globální či větší regionální konflikt v blízkém přhraničí);
- **Zásadní rozkolísání existujících mezinárodních organizací;**
- **Zdravotnická či ekologická katastrofa** (pandemie, výbuchy sopek, šokové snížení imunity populace na běžné nemoci).

Varující je, že mnohé tyto divoké karty ztrácejí svůj původní význam a začínají se stávat „pouze“ varovnými prognózami.

- Jednorázové (single-shot);
- Cyklické (například s ohledem na ekonomický cyklus – viz Kondratěvyovy cykly, **ilustrace**³⁰ – nebo cykly pandemií);³¹
- Chronické, které existují (korupce, prostituce) nebo se vyvíjejí (změna klimatu) v relativně dlouhodobých etapách.



Number of Influenza-Associated Pediatric Deaths
by Week of Death:
2005-06 season to present

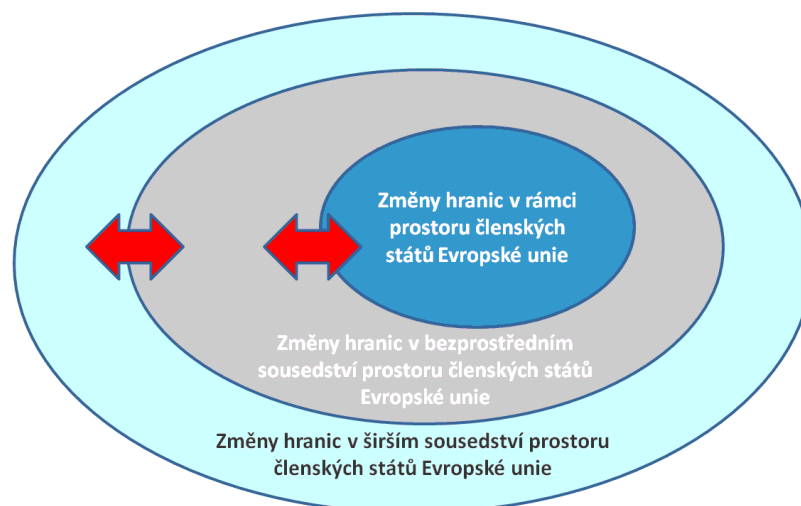


Jedním z možných pohledů na konkrétní hrozbu ve vztahu k České republice je její **teritoriální vzdálenost od území států**. Pokud jako hrozbu budeme chápat konflikt v určitém regionu, je možné situaci chápat jako určité „soustředné kruhy“, které se navzájem přímo či nepřímo ovlivňují (destabilizace v sousedství prostoru členských států Evropské unie s vysokou pravděpodobností povede k migrační vlně a podobně).

³⁰ <<http://www.kondratieffwavecycle.com/kondratieff-wave/>, Kondratieff Wave

http://scienceblogs.com/effectmeasure/2009/09/the_end_of_flu_season.php>., The end of flu season

³¹ HOBSTOVÁ, J. (2008), Současně hrozící infekční onemocnění – sezónní ptačí a pandemická chřipka; in: Sborník abstraktů celostátní odborné konference „Urgentní příjmy v systému urgentní medicíny – Kam kráčíme?“ 19.-21. I. 2008, Fakultní nemocnice Motol, Nečtiny u Plzně 2008 (ISBN 978-80-904017-0-9), <http://urgentni-prijem.cz/wp-content/sbornik_nectiny.pdf>.



Z metodologického a metodického hlediska jde zjevně o metodu **analýzy událostí**, která by se měla stát součástí identifikace bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik. Eventuality tohoto typu například výslovně zmiňuje unijní dokument „Bezpečná Evropa v lepším světě – Evropská bezpečnostní strategie 2003“, z domácích pak například „Bílá kniha o obraně 2011“. Takto pojaté „soustředné kruhy“ je možné chápat například v kontextu vzniku konfliktu v prostoru, který je více či méně vzdálen od hranic České republiky:

Nejbližší kruh: Změny hranic v rámci prostoru členských států Evropské unie: V rámci současných členských států Evropské unie jsou neklidné tyto příklady: perspektiva rozpadu Belgie; perspektiva odtržení Korsiky od Francie; perspektiva rozpadu Itálie (eskalace napětí mezi severem a jihem země); perspektiva emancipace autonomních regionů Španělska (Katalánsko, Galicie, Baskicko – zde s možným přesahem do Francie); perspektiva eskalace napětí v rámci maďarskojazyčných komunit na Slovensku a v Rumunsku; perspektiva eskalace napětí v rámci Kypru; perspektiva eskalace napětí v rámci Severního Irsku (Ulster); perspektiva větších nároků početně rychle rostoucí menšiny Albánců v rámci Řecka; perspektiva eskalace napětí mezi Španělskem a Spojeným královstvím (Gibraltar).

Vzdálenější kruh: Změny hranic v bezprostředním sousedství prostoru členských států Evropské unie: V rámci prostoru Západního Balkánu zůstává neuralgickým bodem Kosovo. Vyloučit nelze ani nezintegraci Bosny a Hercegoviny nebo snahy o oživení konceptu Velké Albánie (vedle Albánie a Kosova zahrnující komunity Albánců v Makedonii, Černé Hoře, zbytkovém Srbsku a v rámci Unie – Řecku). V rámci postsovětského prostoru je zřejmý problematický potenciál regionů Podněstří, Abcházie, Jižní Osetie a Náhorního Karabachu. Podcenit není možné ani napětí na Krymu (ruskojazyčná menšina v rámci Ukrajiny). **Nevyzpytatelný je střednědobý dopad vývoje v zemích severu Afriky (Egypt, Tunisko, Libye, případně v dalších zemích).**

Nejvzdálenější kruh: Změny hranic v širším sousedství prostoru členských států Evropské unie: Určitý potenciál představuje napětí v řadě regionů (Blízký východ, Kašmír, Korejský polostrov, subsaharská Afrika atd.).

1.4 Náhled na současnou bezpečnostní situaci ve světě

Vývoj v oblasti uvažování o bezpečnostních otázkách (bezpečnostních rozpravách) lze v období od konce druhé světové války značně zjednodušit, za účelem možnosti v maximální míře o rozdělení (kategorizaci) do několika fází. Ty lze charakterizovat posunem od "tradicionalismu", a to prostřednictvím dokumentů o tzv. "rozšiřovatele" a "prohlubovatele", na aktuální existenci "propojovatele" a "stoupence přístupu vzájemné závislosti" (*interdependers*). Takové období můžeme s využitím extrémního zjednodušení shrnout následujícím způsobem.³²

Tab.: Období bezpečnostního uvažování³³

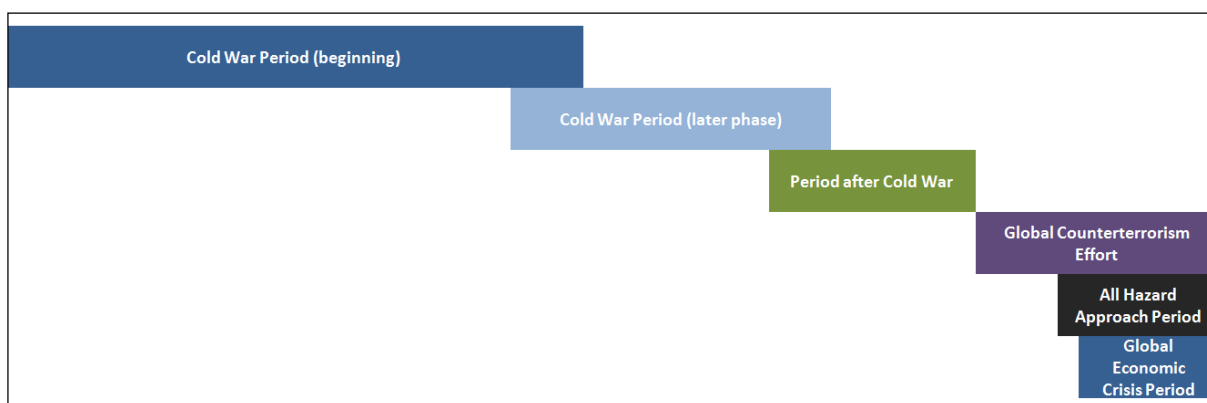
Období	Přístup	Nejčastější "obavy"
období Studené války (počátek) Cold War Period (beginning)	"tradicionalisté"	válka, jaderná válka
období Studené války (pozdější období) Cold War Period (later phase)	přechod od "tradicionalistů" k "rozšiřovatelům a prohlubovatelům"	válka, jaderná válka, oslabení ekonomiky změny v životním prostředí
období po konci Studené války (1990 – 2001) (Period after Cold War)	"rozšiřovatelé a prohlubovatelé"	ekologické problémy
celosvětové protiteroristické úsilí, období po 11. září 2001 (Global Counterterrorism Effort)	bezpečnostní komunita "uhranutí" terorismem	terorismus

³² BUZAN, B.; WAEVER, O.; DE WILDE, J., Security: A New Framework for Analysis, Lynne Rienner Publishers, London 1998, ISBN: 978-1-55587-784-2. s. 20.

³³ WAISOVÁ, Š., Bezpečnost: Vývoj a proměny konceptu. Aleš Čeněk, Plzeň 2005, s. 18-28, 61-76, 123-140.

koexistence mnoha druhů ohrožení (All Hazard Approach Period)	veškeré přístupy	živelné katastrofy , El Niño atd.
“světová finanční krize” (Global Economic Crisis Period)	převážně ekonomický přístup (fiskální), rovněž i psychologický přístup	nestabilita globální ekonomiky, ztráta důvěry veřejnosti ve finanční instrumenty

Rozložení období v čase (v době od roku 1945 do roku 2010) a jejich celkový přehled výskytu je uveden v tabulce.:



Pokud připustíme, že bezpečnost / zabezpečení může být chápána jako objektivně existující hodnoty (majetek), mohli bychom zde uplatnit většinu stávajících ekonomických modelů a teorií vědy. V této souvislosti je možné říci, že akademický pojem dilematu "pušky před máslem" se může zdát v tomto ohledu nejasné. ³⁴

Bezpečnost je třeba chápat jako investici. Nedochozí-li k investicím do zajištění bezpečnosti, toto může způsobit vážnější ztráty než celková uspořené částka.

Zde můžeme rozlišovat další možné rozměry přístupů k bezpečnosti:

³⁴ SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, WILLIAM D. *Ekonomie*. Praha: Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0192-4, s. 30 až 31.

- **Primát ekonomiky:** tento postoj můžeme definovat s odkazem na skutečnost, že boj o život byl vždy zásadní otázkou lidstva,³⁵
- **Primát politiky:** politický režim je tím faktorem, který charakterizuje a specificky odlišuje rozdílné druhy moderních společností;
- **Primát ochrany životního prostředí:** je možno tvrdit, že bez ochrany životního prostředí může dojít k zániku lidstva, popřípadě života na zemi v té podobě, kterou známe nyní;
- **Primát bezpečnosti:** tento přístup staví na první místo zajištění bezpečnosti v jakékoliv podobě. Pro vymezení je možné použít výrok: “Nebudeme-li tento problém řešit, bude vše nepodstatné.”³⁶

Dnešek tak může velmi plasticky ilustrovat **těsné propojení „politických“, „ekonomických“ a „bezpečnostních“ obav a priorit** v očích veřejnosti.

„Vnitřní demontáž“ Evropské unie se v kontextu let 2009 až 2011 přesunula z pozice nepravděpodobného scénáře směrem k variantě, kterou není možné zcela vyloučit. Evropská unie, unikátní politický a ekonomický projekt mírového a demokratického sjednocování evropských národů, čelí největší výzvě své dosavadní historie. Globální ekonomická krize, s ní spjatá krize společné evropské měny a velká ekonomická, politická a kulturní různorodost jejího vyspělejšího jádra a zaostalejší periferie vede k turbulencím, které proces evropské integrace výrazně zbrzdí.³⁷

V současné době některé státy Evropské unie čelí obrovské zadluženosti. Jmenujme například Řecko, Španělsko, Portugalsko nebo Irsko. Pro snížení obrovského dluhu jsou nuceny vlády těchto zemí k razantním škrtnům ve výdajích. To může vyvolat

³⁵ SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, WILLIAM D. *Ekonomie*. Praha: Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0192-4, s. 962.

³⁶ BUZAN, B.; WAEVER, O.; DE WILDE, J., *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, London 1998, ISBN: 978-1-55587-784-2. s. 24.

³⁷ BALABÁN, M.; KAŠÍK, J.; STEJSKAL, L.; RAŠEK, A. Tři scénáře o budoucnosti světa, EU, ČR; in: *The Science For Population Protection*, 2/2010.

vlnu protestů, stávek nebo pouliční nepokoje. A to vše by mohlo ohrozit bezproblémový chod organizace. Proto musí analytici business continuity počítat i s těmito hrozbami.³⁸

V současné době se sice významně snížilo nebezpečí globálního (a to především jaderného konfliktu), ale na druhou stranu se zvýšilo riziko v oblasti bezpečnosti, kde musíme počítat s jevy, jakými jsou například národnostní a etnické konflikty, náboženská nesnášenlivost a migrace velkých skupin obyvatelstva (uprchlíci, jejichž motivace je poměrně různorodá a nelze ji předvídat). Bohužel se zvyšuje frekvence, agresivita i úspěšnost teroristických útoků.

Terorismus se stává noční můrou politiků, vojáků, policistů, hasičů, zdravotníků, bezpečnostních analytiků, ale i nejširší veřejnosti.

V každé vyspělé společnosti se vyskytují místa s vysokou koncentrací osob, čímž jsou velmi zranitelná. Mezi ně patří následující veřejná místa: Stanice metra, autobusová a vlaková nádraží, letiště, supermarkety a hypermarkety, sportovní stadióny, koncertní sály, kina, divadla a mnohé další. Teroristický útok však může být veden také na konkrétní státní úřady a instituce, například na různá ministerstva, policii, armádu, hasičský záchranný sbor, ale také se terčem mohou stát banky či jiné finanční úřady.³⁹

Situace v České republice

Střední (nepolitický) management v rámci bezpečnostních složek státu v kontextu posledních dvou až tří let opakovaně konstatoval mnohé negativní jevy, související s oblastí zajišťování vnitřní bezpečnosti (s ohledem na Ministerstvo vnitra, zpravodajské služby a další instituce). První a nejdůležitější je absence vizí, jasné stanovených priorit, respektive snah o aktivity střednědobého dopadu (s ohledem na nejasnou perspektivu a omezený mandát úřednické vlády, stejně jako s ohledem na „udržovací“ řízení těchto institucí v etapě významných rozpočtových škrťů).

³⁸ ZAHÁLKA, M., Dopad světové krize na bezpečnost v ČR; in: *Policista*, 4/2009, s. 13.

³⁹ Working Together to Protect Crowded Places. *Home Office*. London : 2010. ISBN 978-1-84987-146-4. [cit. 16. 1. 2012] Dostupné na internetu: <<https://vsat.nactso.gov.uk/sitecollectiondocuments/areasofrisk/working-together-crowded-places.pdf>>.

V rámci bezpečnostní komunity (a to nejen s ohledem na osoby ve služebním poměru) chybí systematická personální politika. Dochází k citelnému oslabení „střední generace úředníků“, kteří jsou nositeli potenciálu pro zaškolování nového personálu. Aktuální míra rotace úřednictva je hrozivá. Takový postup je přitom zároveň nesmírně neekonomický. Vyškolení a zapracování (nemluvě o prověření pro seznamování se s utajovanými informacemi) kvalitního (specializovaného) úředníka, resp. příslušníka bezpečnostních složek může trvat dlouhou dobu a vyžaduje řadu investic. Pokud se takto vyškolená osoba rozhodne o odchod z veřejné sféry, znamená to pro veřejné rozpočty přinejmenším „zmařenou investici“. Konkrétní osoby zároveň představují nekvantifikovatelný „neformální kapitál“, protože jsou v kontaktu se svými protějšky v rámci dalších domácích či dokonce mezinárodních institucí. Pokud taková osoba změní působiště, je třeba všechny tyto vztahy budovat od základů znovu.

Častým jevem je jednak snaha institucí v oblasti vnitřní bezpečnosti omezit konkrétní zbytné aktivity na minimum, jednak překotné („ode-zdi-ke-zdi“) snahy o reakci na určité nenadále situace (přírodní pohromy, jednotlivé medializované causy). Některé „chronické“ agendy, jako je například integrace cizinců, komunikace s veřejností v mimořádných situacích nebo – navzdory mediálním prohlášením – i boj proti korupci – tak jsou prakticky zakonzervovány nebo „ponechány napospas“ nevládnímu sektoru. Pokud dojde ke snaze po řešení některých nových bezpečnostních výzev, děje se tak tím způsobem že pověřená součást (odbor, úsek) je pověřen novými úkoly (jako doplněk k dosavadní agendě, která není nijak zmenšena), ale neobdrží přitom dodatečné lidské a finanční kapacity. Ministerstvo financí tak jakoby přímo spolurozhodovalo o rozsahu ambicí bezpečnostní komunity. Řada agend (zejména těch materiálně značně náročných, jako je třeba aktuální téma informační bezpečnosti) je ústředními státními orgány chápáno jako „černý Petr“, o kterého nikdo nestojí (protože by vůli tomu bylo třeba krátit prostředky na ostatní probíhající aktivity).⁴⁰

Řada pracovníků (včetně špičkových expertů, nakládajících s utajovanými informacemi respektive reprezentujících stát v zahraničí, včetně institucí Evropské unie) je konfrontována s existenční nejistotou (náklady na bydlení a další neodkladné výdaje), obavami o vlastní budoucnost, pracovním přetížením, nezbývá jim prostor pro dostatečně kvalitní řešení svěřených agend. Jejich chronická frustrace tak sama o sobě

⁴⁰ <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6501131>, Vládní škrty v rozpočtu vážně ohrozí bezpečnost v celé ČR

představuje nepřehlédnutelné bezpečnostní riziko (potenciál korupce, pokud ne přímo prostor pro fungování agentů cizí moci).⁴¹

V konečném důsledku je do značné míry v sázce nejen kvalita personálu veřejné správy („odliv mozků“), ale i samotná elementární loajalita řadových příslušníků „represivních složek“, kteří by v konečném důsledku mohli být konfrontováni s rozkazy na udržení veřejného pořádku, které by byly v rozporu s jejich vnitřním přesvědčením (a mohli by je odmítnout vyplnit).

Aktuální či přinejmenším střednědobou výzvou pro bezpečnostní systém a prostředí – a to zdaleka nejen v České republice – ale zřejmě v rámci celé „euroamerické civilizace“, představují určité, jasně viditelné trendy ve společenské, respektive ekonomické oblasti:

Demografické výzvy (společnost „stárne“ a kvůli mezistátní migraci se stává více heterogenní). Takto změněná populace vykazuje jiné bezpečnostní požadavky a specifikace.

Zároveň s tím – a navzdory snižování stavů a odchodům (zejména co se týče armády a policie) – roste mezi bezpečnostními sbory rivalita s ohledem na poptávku po „ideálním příslušníkovi (rekrutovi)“, splňujícím vysoká zdravotní či výkonnostní kritéria; takových rekrutů bude ale stále méně. Zvyšují se nároky na kvalifikaci osob (zejména co se týče obsluhy techniky, která nahrazuje výkony příslušníků bezpečnostních sborů), což vedlo například k profesionalizaci ozbrojených sil. Problémem se ukazuje i všeobecně „méně uspokojivý“ zdravotní stav populace. Možná řešení lze nacházet ve změnách personální politiky. Personální politika ozbrojených sil slouží k udržení stanovené personální struktury, která odpovídá účelu ozbrojených sil a vychází ze zásad teorie lidského kapitálu, dále využívá toho, že se lidé rozhodují s pomocí zvažování nákladů ušlé příležitosti. Je konstruována na základě znalosti motivace personálu ke vstupu do ozbrojených sil nebo k opětovnému uzavření závazku. Způsobem, jak zabránit zhroucení personální struktury určené účelem ozbrojených sil a

⁴¹ <http://zpravy.ihned.cz/c1-52080740-stavku-podporuji-i-policiste-a-hasici-protesty-budou-vetsi>, Stávku podporují i policisté a hasiči, protesty budou větší
<http://www.novinky.cz/domaci/235976-kubice-policie-nejde-zasahovat-proti-stavce-komunikace-vsak-chce-prujezdne.html>, Kubice: Policie nebude zasahovat proti stávce, komunikace však chce průjezdné

úkoly, které mají plnit, se postupně stalo otevírání ozbrojených sil ženám pro všechna služební zařazení, kde ženy splňují stejné předpoklady pro jejich výkon jako muži. Důvodem je to, že tímto způsobem se rozšíří základna demografického zdroje, z něhož jsou ozbrojené síly doplňovány. Je nezbytné si uvědomit, že nedostatek zajištění základní lidské potřeby bezpečnosti území státu, má za následek rozšiřování negativních jevů, jako např. trestná činnost, migrace, šíření nemocí atd.⁴²

Složky bezpečnostního systému přitom nejsou vždy konkurenceschopné vůči dalším pracovním či kariérním nabídkám (personální stavy šokově reagují na každé ekonomické oživení poklesem počtu uchazečů). A to ani nemluvě o neustále se měnících podmínkách a pravidlech služby (mzdy, výsluhy, další benefity).⁴³

Konkrétní subjekty (instituce v rámci bezpečnostní komunity) jsou přitom zároveň vystaveny řadě nových požadavků (rozzrůstající se agenda, ve snaze efektivněji reagovat na nové a ještě nedávno neznámé či málo významné bezpečnostní výzvy).

To vše se děje za paralelního rozkolísání systému prostřednictvím dosavadních a předpokládaných snížení konkrétních rozpočtových kapitol a podkapitol.⁴⁴

Aktuální politický diskurs na tyto jevy ve větší míře koncepčně nereaguje a řeší pouze neodkladné/akutní bezpečnostní výzvy (medializované kauzy, kroky na základě zahraničního či mezinárodního tlaku). Viditelnější jsou jenom snahy o argumentaci ve prospěch snižování veřejných rozpočtů, které se však neseťkávají s celoplošným společenským přijetím.

Dalším aspektem, v jehož důsledku se změnila požadavky na schopnosti obranného systému, je skutečnost, že rizika vyplývající z vnějších hrozeb se mohou oproti minulosti mnohem více kombinovat s riziky majícími kořeny v domácím prostředí. Možnost prolínání vnitřních a vnějších, nevojenských a vojenských ohrožení,

⁴² http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/36421/1/VaskuL_Personalni%20politika_TS_2010.pdf,
PERSONÁLNÍ POLITIKA POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY

⁴³ <http://www.ceskapozice.cz/zahranici/evropa/ve-velke-britanii-spustili-privatizaci-policie>,
Ve Velké Británii spustili privatizaci policie

<http://www.alescenek.cz/novinka-soukrome-vojenske-spolecnosti>, Soukromé vojenské společnosti

⁴⁴ HRIVNÁK, Ján; KRULÍK, Oldřich; NOVÁKOVÁ, Jaroslava. Svět za 40 let aneb budoucnost bezpečnostního prostředí v západním světě. In *Zborník z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie „Manažment, teória, výučba a prax 2011“, Liptovský svätý Mikuláš, 28.–30. septembra 2011*. Ed. Pavel NEČAS; Milan SOPÓCI; Lubomír BELAN. Liptovský svätý Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika v Liptovskom svätom Mikuláši, 2011, s. 98 až 103. ISBN 978-80-8040-427-7.

spolu s výše popsanou obtížnou předvídatelností bezpečnostního prostředí, klade nové, velmi vysoké požadavky na schopnosti celého obranného systému, respektive na jeho jednotlivé součásti.

Zjevný je vzrůst významu systému identifikace a vyhodnocení hrozeb a rizik, bez jehož funkcí se účinnost bezpečnostního (obrného) systému výrazně snižuje, zcela zásadně se změnily i požadavky na schopnosti aktivních složek obranného systému.

1. 5 Eurobarometr

Eurobarometr (složenina slov Euro + barometr, anglicky: Eurobarometer) je série průzkumů veřejného mínění, které od roku 1974 zadává sekce Analýz veřejného mínění Evropské komise. V rámci průzkumů jsou pravidelně vydávány zprávy o veřejném mínění v různých oblastech týkajících se Evropské unie. Průzkumy se provádějí ve všech členských zemích a v poslední době i v kandidátských zemích. Výsledky Eurobarometrů jsou publikovány Generálním ředitelstvím pro tisk a komunikaci Evropské komise.⁴⁵

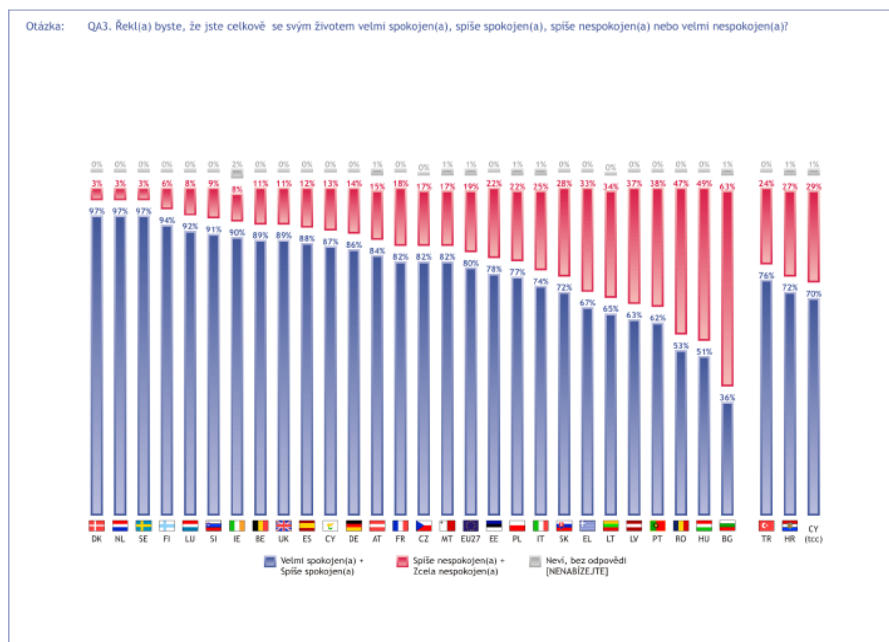
Institut EUROBAROMETR získává zadání k vypracování studií od Generálního ředitelství tiskové a komunikační služby. Vypracovaný a zveřejněný dokument nereprezentuje stanoviska Evropské komise. V roce 2007 bylo ze strany EUROBAROMETRU provedeno šetření v členských zemích Evropské unie za účelem vyhodnocení, jak je společnost v České republice spokojena se svojí životní situací.⁴⁶

“Česká veřejnost je se svojí životní situací převážně spokojena. Součet odpovědí „velmi spokojen“ a „spíše spokojen“ se v České republice pohybuje kolem 80 % stejně jako v průměru za celou Evropskou unii. Nejspokojenější jsou obyvatelé Dánska, Nizozemska, Švédska, Finska a Lucemburska. Výrazně se liší mínění Maďarů, kde je přesně polovina spokojena a polovina ne, a Bulharů s téměř dvoutřetinovým podílem

⁴⁵ <http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm>.EUROSTAT.EuropeanCommission.
<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>>.

⁴⁶ EUROBAROMETR 67.2, VEŘEJNÉ MÍNĚNÍ V ZEMÍCH EVROPSKÉ UNIE, JARO 2007, bod.1.2
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb67/eb67_cz_nat.pdf

nespokojených. Ve zlepšení podmínek svého života obecně věří 27 % Čechů (na jaře 2005 to bylo 32 %, na podzim téhož roku 27 %, na jaře 2006 29 %, na podzim 2006 32 %). Průměr v EU 27 je i zde zřetelně vyšší (37 %). Více než polovina Čechů (54 %) si myslí, že se jejich životní podmínky nezmění, 14 % čeká zhoršení, 1 % neví.“



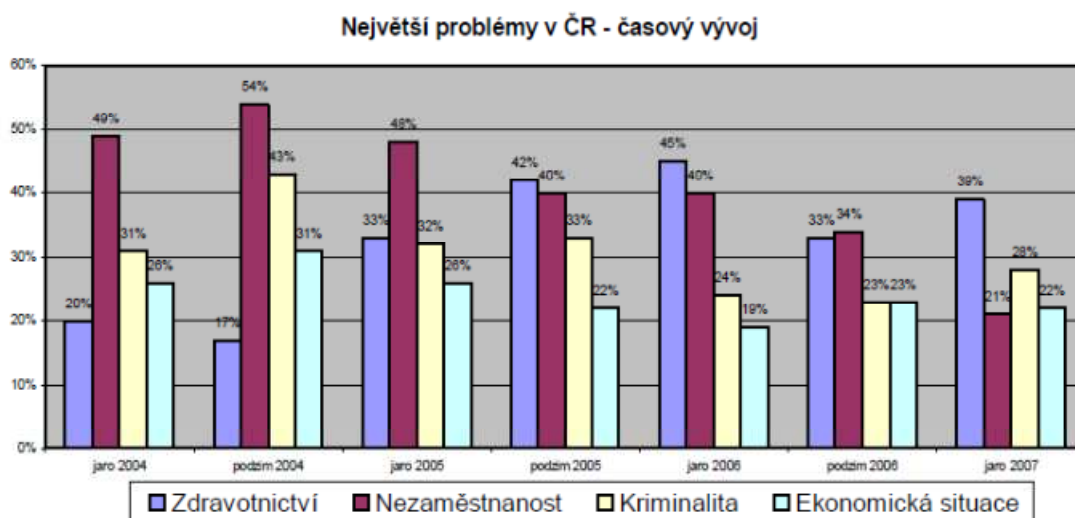
“Přes příznivý vývoj ekonomiky poklesl optimismus Čechů vůči vývoji ekonomické situace ve vlastní zemi. Zlepšení v tomto směru očekává 21 % Čechů (na jaře 2005 to bylo 24 % a na podzim 2005 22 % a na podzim 2006 26 %). Průměr EU 27 činí 28 %.“

Problémy, kterým čelí Česká republika⁴⁷

“Podobně jako v ostatních zemích Evropské unie patřila dlouhodobě v České republice k nejožehavějším tématům nezaměstnanost. Ekonomické oživení se však zřetelně projevilo na aktuálním vývoji veřejného mínění. Procento občanů, kteří řadí nezaměstnanost mezi dva nejvýznamnější problémy, pokleslo v průměru EU 25 v roce 2005 z jarních 50 % na 44 %, na jaře 2006 opět narostlo na 49 %, na podzim 2006 znovu pokleslo na 40 %. Nyní v průměru EU 27 činí pouhých 34 %. V České republice

⁴⁷ EUROBAROMETR 67.2, VEŘEJNÉ MÍNĚNÍ V ZEMÍCH EVROPSKÉ UNIE, JARO 2007, bod.1.4 http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb67/eb67_cz_nat.pdf

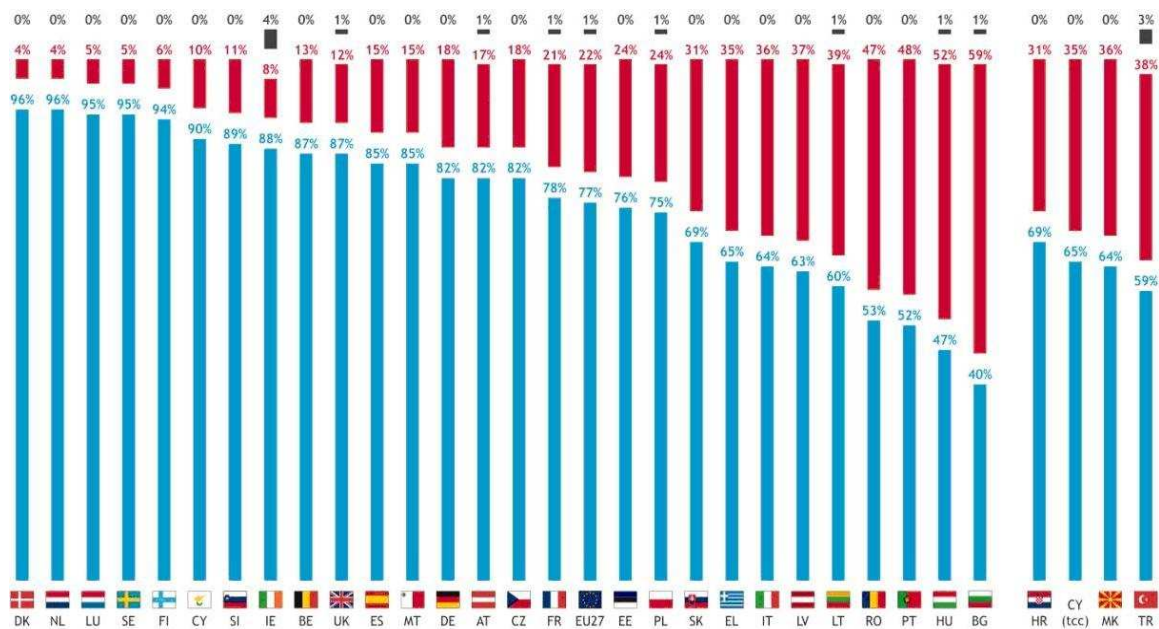
znamenal rok 2005 pokles těchto obav dokonce o osm procentních bodů na úroveň 40 %, v roce 2006 dále na 34 % a na jaře 2007 na historické minimum 21 %. Zhruba stejné procento Čechů považuje za jeden z hlavních problémů ekonomickou situaci v zemi (22 %). V názorech české veřejnosti se však po roce znovu projevila politická diskuze o českém zdravotnictví. Zatím co debata o způsobech financování zdravotní péče a o vlastnických vztazích vůči jejím poskytovatelům (zejména nemocnicím) vynesla problémy zdravotnictví na první příčku žebříčku v České republice v druhé polovině roku 2005, spory o spoluúčast pacientů ji tam vrátila na jaře 2007. V současné době vnímá zdravotnictví jako jeden z nejdůležitějších problémů 39 % zdejších respondentů – dvojnásobně víc než v průměru EU 27 (18 %). Rozdíly mezi tím, jak problémy zdravotnictví vnímá „průměrný obyvatel České republiky“ a „průměrný Evropan“, se tedy znovu zvětšily a v tuzemském žebříčku se zdravotnictví vrátilo na první příčku⁴⁸.



V roce 2008 bylo ze strany EUROBAROMETRU provedeno šetření v členských zemích Evropské unie za účelem vyhodnocení, jak je zdejší společnost spokojena se svojí životní situací. Sběr dat v České republice probíhal v době od 2. do 17. dubna

⁴⁸ V grafu jsou jako údaj na jaře 2006 použity hodnoty zjištěné ve formě spontánních odpovědí. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb67/eb67_cz_nat.pdf

2008. Na položené otázky odpovídalo celkem 1014 respondentů. Ze získaných výsledků vyplynulo, že se svým životem je celkově spokojeno 82 % obyvatel.

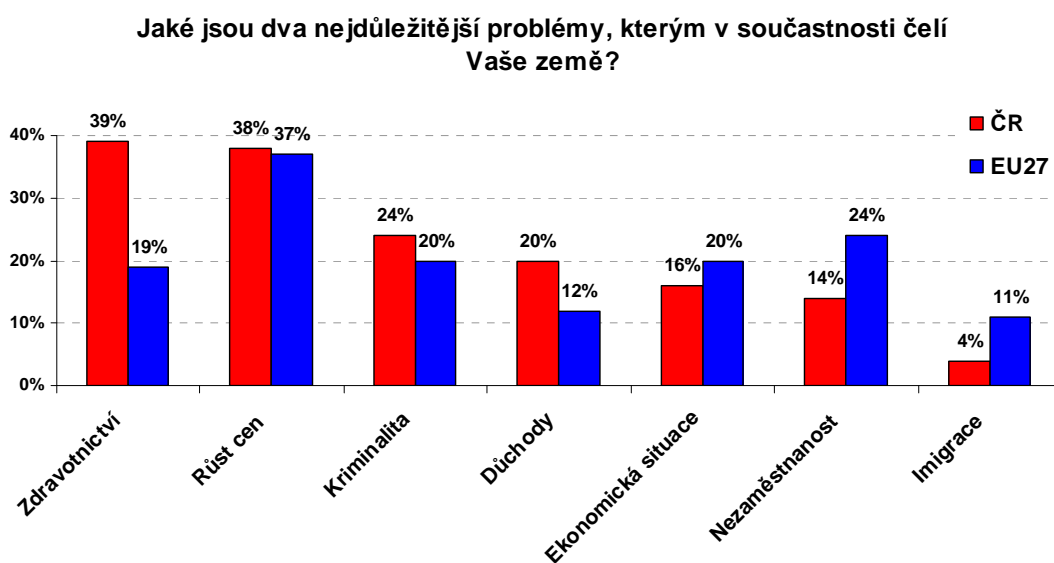


Časové srovnání aktuálních výsledků za ČR a EU s provedeným šetřením Eurobarometru v letech 2007 a 2008 ukazuje následující tabulka⁴⁹:

		Ekonomická situace ČR		Ekonomická situace v EU		Možnosti zaměstnání v ČR		Finanční situace domácnosti		Život obecně	
		Podzim 2007	Jaro 2008	Podzim 2007	Jaro 2008	Podzim 2007	Jaro 2008	Podzim 2007	Jaro 2008	Podzim 2007	Jaro 2008
EU27	Lepší	24%	16%	25%	18%	26%	21%	25%	22%	30%	32%
	Horší	26%	46%	13%	26%	25%	39%	19%	25%	13%	16%
	Stejná	44%	33%	45%	38%	43%	34%	53%	50%	54%	49%
ČR	Lepší	18%	21%	24%	22%	26%	24%	18%	17%	22%	26%
	Horší	41%	36%	14%	18%	25%	21%	38%	28%	27%	19%
	Stejná	38%	40%	52%	48%	46%	51%	42%	54%	50%	53%

⁴⁹ http://ec.europa.eu/ceskarepublika/doc/eb69.2_national_report_validated_final.doc

V roce 2007 byly pro tuzemskou veřejnost největšími problémy zdravotnictví a rostoucí ceny.⁵⁰



V roce 2010 bylo ze strany EUROBAROMETRU provedeno šetření v členských zemích Evropské unie za účelem vyhodnocení pocitu bezpečí u obyvatel měst členských států EU. Šetření bylo provedeno v 75 městech členských států Evropské unie. Dotazování se zúčastnilo 1021 obyvatel měst v České republice. **Otázky byly směřovány k obyvatelům v následujících formulacích:**

- zda se cítí bezpečně ve svém městě, popř. čtvrti kde bydlí;
- zda mohou věřit většině lidí ve svém městě;
- zda si myslí, že přítomnost cizinců je dobrá pro město;
- zda je snadné najít dobře placené místo.

Závěry z hodnocení nejsou pro Českou republiku, potažmo pro českou společnost nijak lichotivé. Ze závěrů vyplývá, že Ostrava a Praha se umístily v poslední desítku evropských měst, co se týče pocitu bezpečí obyvatel.⁵¹

⁵⁰ http://ec.europa.eu/ceskarepublika/doc/eb69.2_national_report_validated_final.doc

⁵¹ Starý, P., EUROBAROMETR: Korupce na vzestupu?; in: Veřejná správa, 5/2012, s. 26.

Na otázku, zda mohou věřit většině lidí ve svém městě, se v Praze vyjádřilo 35% kladně, v Ostravě se takto vyjádřilo 38 % obyvatel. Pro srovnání v Německu, ve městech, jako je Mnichov, nebo Lipsko se kladně vyjádřilo přibližně 85 % obyvatel.

K otázce zda si myslí, že přítomnost cizinců je dobrá pro město, se v Praze vyjádřilo 60% kladně, v Ostravě se takto vyjádřilo 50% obyvatel.

Na otázku zda je snadné najít dobře placené místo, se v Praze vyjádřilo více než 50 % kladně, v Ostravě se takto vyjádřilo pouze 20 % obyvatel. **V první desítce měst podle pocitu bezpečí jejich obyvatel se umístily:**

- Oivedo (Španělsko);
- Groningen (Nizozemsko);
- Aalborg (Dánsko);
- Oulu (Finsko);
- Mnichov (Německo);
- Piatra Neamț (Rumunsko);
- Lucemburk (Lucembursko);
- Bordeaux (Francie);
- Kodaň (Dánsko);
- Helsinky (Finsko).

Například na pozicích od 50. do 60. místa se umístili: 50. Košice (Slovensko) a 57. Bratislava (Slovensko). Ostrava se umístila na 69. místě a Praha se umístila na 70. místě.

2. Psychosociální péče dle nejnovějších mezinárodních evropských projektů⁵²

V posledních desetiletích došlo k výraznému nárustu počtu mimořádných událostí, jako jsou přírodní katastrofy, obdobně došlo k nárustu velkých ztrát následkem technického selhání nebo terorismu. Situace rozsáhlých mimořádných událostí kladou specifické nároky na psychosociální a psychologickou péči o velké počty osob, které byly přímo nebo nepřímo zasaženy (patří sem např. přeživší, jejich rodiny, pozůstalí, truchlící, svědkové události, obyvatelé dotčené obce či oblasti, záchranáři, dobrovolníci). Kromě lékařského ošetření zraněných, je stále více uznávána potřeba akutní, střednědobé a dlouhodobé psychosociální péče (včetně odborné psychologické léčby).

Situace po rozsáhlé mimořádné události má následující charakteristiky:

- velký počet lidí je ovlivněn přímo i nepřímo;
- velký počet lidí potřebuje lékařskou péči a psychosociální podporu;
- existují rozsáhlé fyzické, sociální a psychické dopady a potřeby;
- místní zdravotnické záchranné služby – včetně psychosociálních služeb jsou přetíženy a kapacitně nedostačují;
- jsou zapojeny různé profesní skupiny a musí být společně koordinovány (zdravotnické záchranné služby, lékaři, krizový management, psychologové, hasiči, policie, armáda, duchovní, psychoterapeuti atd.).

Velká část obyvatel je schopna zpracovávat traumatickou událost sama bez pomoci profesionálů v psychosociální oblasti. Z tohoto důvodu nastává skutečná potřeba jak rozlišit zasažené, kteří potřebují odbornou péči od těch, kteří jsou schopni se vyrovnat s traumatizující událostí sami.

52 EUROPEAN COMMISSION, Directorate Environment. (2009-2011). Founded the project: EUTOPA-IP: European Guideline for Targetgroup Oriented Psychosocial Aftercare – Implementation a EUROPEAN UNION. (2007-2009). Founded the project: The European Network for Traumatic Stress – training and practice.

V současné době dochází k třídění zraněných osob v průběhu mimořádné události, dle metody třídění obětí **START**⁵³ (S – snadná, T – terapie, A – a, R – rychlé, T – třídění). Toto se ovšem týká především třídění osob, které utrpěly fyzické **zranění**. Stejně tak jako nyní dochází k třídění osob, které utrpěly **fyzické zranění, bude v budoucnu nutno třídit také psychicky zasažené jedince**. Jako jsou momentálně rozřazováni zranění při mimořádných událostech, tak v budoucnu budeme klasifikovat také mentálně raněné jedince. Za tímto účelem vznikl systém Cologne Risk Index – Disaster (CRI-D)⁵⁴, který umožňuje rozřazení osob zasažených mimořádnou událostí do jedné ze tří skupin:

Skupina zotavených (Self-Recovery): Skupina lidí zasažených událostí, kteří jsou sami schopni vyrovnat se s traumatem v rámci přirozeného průběhu zotavování se, bez trvalých následků, za **využití vlastních zdrojů a potenciálu**.

Skupina lidí s potenciálním rizikem (Switchers): Skupina lidí zasažených událostí, kteří jsou schopni zvládnout trauma v přirozeném procesu zvládnání (stejně jako skupina samostatně zotavených), ale za předpokladu, že neexistují v jejich životě žádné další „zátěžové faktory“ (např. negativní následné zkušenosti se zaměstnavatelem, rodinné/sociální problémy, retraumatizace). Pokud tyto přidružené zátěžové faktory zasahují do procesu zvládnání stresu, zasažení se „přesunou“ do skupiny lidí ve vysokém riziku.

Skupina lidí ve vysokém riziku (High-Risk): Skupina zasažených, u kterých existuje vysoké riziko vzniku chronické posttraumatické stresové poruchy a/nebo komorbidních (přidružených) poruch, jako je například závislost na alkoholu, deprese nebo úzkostné poruchy. Tento chronický traumatický proces může potenciálně trvat několik let, příznaky se po letech můžou zhoršit (z důvodu dalších následných stresových faktorů), případně se mohou příznaky objevit poprvé až po delším časovém odstupu (opožděný nástup posttraumatické stresové poruchy).

⁵³ Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, Bojový řád jednotek požární ochrany - taktické postupy zásahu, Třídění velkého počtu raněných metodou START, http://www.oshtu.cz/skoleni_jsdh/hromadna_nestesti.doc

⁵⁴ European Guideline for Target Group oriented psychosocial aftercare – Implementation, Štěpán Vymětal, Simona Hoskovcová, Hedvika Boukalová, Michaela Kvasničková, Radvan Bahbouh, Alena Popelková

Skupiny, které obecně považujeme za rizikové: Do této skupiny jsou zařazeny především děti, senioři, kulturní a etnické minority, lidé fyzicky i psychicky nemocní. A vzhledem k vystavení vyšší míře stresových faktorů i pracovníci humanitárních organizací, pracovníci psychosociálních intervenčních týmů a pracovníci IZS.

Časné rozřazení zasažených osob do příslušných skupin je důležité pro stanovení potřeb jednotlivců a zohledňuje použití vhodného intervenčního programu – s cílem prevence rozvoje chronických potíží.

2.1 Typy psychosociální péče

V kontextu psychosociální péče pro zasažené mimořádnou událostí je nutné uvažovat v širším rámci, který bude tuto činnost zpravovat z hlediska připravenosti, plánování a hodnocení.



Odstupňovaný model strategie poskytování psychosociální péče⁵⁵ se skládá z následujících stupňů:

Nejširší rámec tvoří: **plány pro strategické vedení, příprava a hodnocení poskytované péče.**

Následuje **rozvoj a podpora kolektivní odolnosti** (tj. preventivní aktivity a osvěta problematiky psychosociální péče).

Dalším stupněm L1 je **podpora a péče poskytovaná rodinami a komunitami** (tzn., pomáhá nejbližší o kolí).

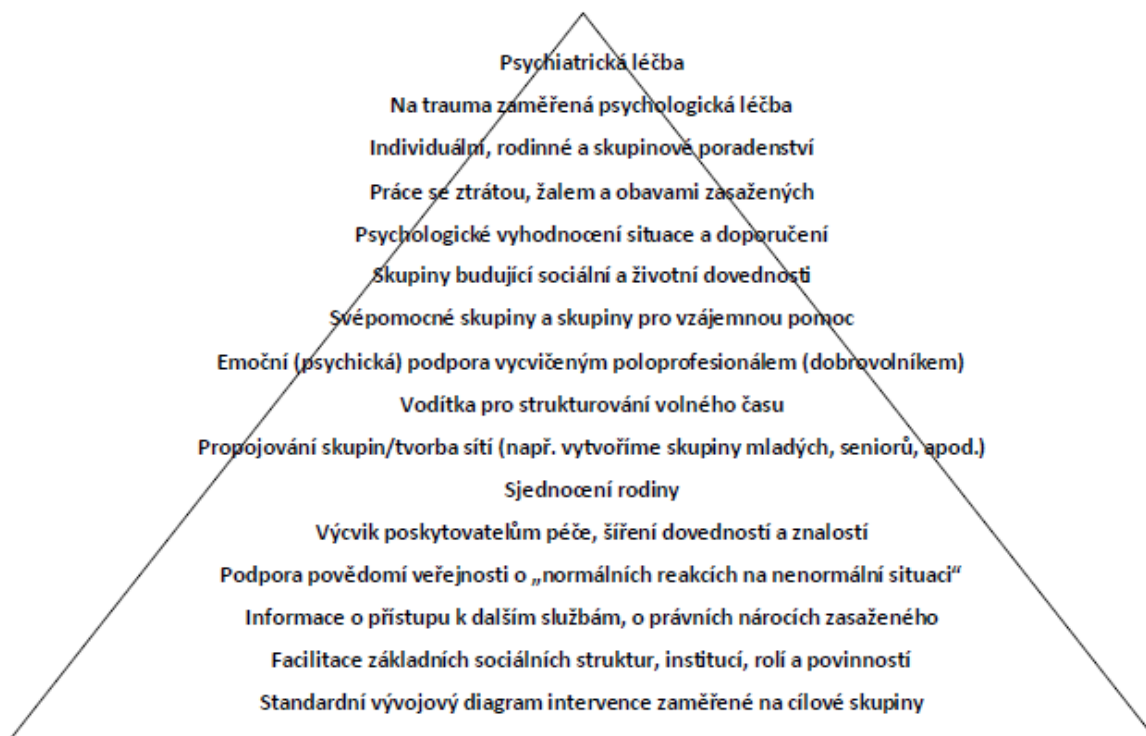
Na čtvrté úrovni L2 nastupuje **první psychologická pomoc** (poskytovaná buď vycvičeným dobrovolníkem, nebo psychologem).

Na úrovni L3 v samotném **jádru psychosociální pomoci je úroveň L4, primární péče o zasažené** (zajišťování potřeb v oblasti duševního zdraví), psychologická terapie a péče poskytovaná odborníky v oblasti duševního zdraví (psycholog, psychiatr).

„**Pyramida psychosociální intervence u komunity⁵⁶**“ představuje model, který dobře ilustruje to, že **většině lidem ze zasažené populace stačí jednoduchá forma psychosociální podpory, kterou nemusí poskytovat profesionál**, postačí osoba se základním psychosociálním výcvikem.

⁵⁵ Copyright Williams & Kemp at www.healthplanning.co.uk/nato
<<http://www.healthplanning.co.uk/nato>

⁵⁶ AJDUKOVIĆ, D (1997): Levels of psychosocial assistance to returnees. Paper presented at the international conference "Psychosocial support in post war communities", Graz, Austria, April 17-20.



Směrem nahoru v pyramidě, ubývá počet zasažených osob, které potřebují psychosociální péči. Na druhou stranu je patrná potřeba péče vzdělaných odborníků (psychologů, terapeutů, psychiatrů). Tento koncept je užitečný při plánování, alokaci zdrojů a určování priorit. Do primární péče o zasažené osoby v akutní fázi události a bezprostředně po ní, nezávisle na rizikovém profilu, patří následující opatření:

- **lékařské ošetření;**
- **zajištění bezpečí a ochrany zasažených;**
- **zajištění základních potřeb** (žízeň, hlad, teplo, hygiena);
- **vzdálení se od místa,** kde k události došlo;
- **informace o události** (příčině, rozsahu);
- **informace o pobytu rodinných příslušníků;**
- **zajištění kontaktu s ostatními členy rodiny;**

- **podpora truchlení;**
- **informace o návazné pomoci;**
- **nabídka rozhovoru.**

Následně po akutní situaci, je pro zasažené mnohdy nutné **zajištění potřeb každodenního života a materiálních zdrojů**, jako i **ochrana sociální sítě**. Hlavním zájmem je **zajištění možnosti vhodného poradenství a podpory** (např. finanční podpora, právní poradenství, hledání pohřešovaných osob), dále **pomoc při jednání s veřejnými orgány, úřady a předávání informací o těchto možnostech**. V této fázi se otevírá významný prostor, kde je možné uplatnit pracovníky se specializací v sociální pedagogice a přidružených oborech.

Pomoc může být potřeba během **organizování a poskytnutí podpory v přípravné fázi pohřbu a vzpomínkových aktů**. Zasažené osoby mohou žádat **podporu při vytvoření památníku**.

Po opadnutí počáteční šokové reakce mohou být aplikované **první psychoedukativní**⁵⁷ a psychoinformativní opatření. V návaznosti na psychoedukaci, je prováděn screening omocí CRI-D.

Díky tomu je možné získat přehled o tom, zda je jedinec ohrožen rozvojem psychické poruchy či nikoliv.

V rámci **stručného poradenství**⁵⁸ (psychoedukace, psychoinformování) jsou předány všem zasaženým následující informace: Informace o individuálním rizikovém profilu, průzkum vlastních zdrojů a strategií pro kompenzaci traumatu, poradenství o účinných strategiích chování v průběhu fáze latence traumatu, informace o svépomocné literatuře, zvýšení citlivosti ke známkám nepříznivého vývoje v procesu zotavení, doporučení (profesionální) podpory včetně kontaktů, zprostředkování nezbytných podpůrných kontaktů (např. právní a administrativní pomoc, finanční pomoc, poradenství, psychoterapie traumatu).

⁵⁷ PIDRMAN Vladimír, Masopust Jiří, PSYCHOEDUKAČNÍ PROGRAM PRELAPSE, http://www.solen.sk/index.php?page=pdf_view&pdf_id=2123&magazine_id=2

⁵⁸ DRYDEN Windy, Stručný přehled Poradenství, PORTÁL, ISBN 80-7367-371-1

Průběžná intervence, jako je **poradenství nebo terapie akutního traumatu**, jsou nabízeny na počátku progresivního rozvoje potíží.

Pokud vývoj směřuje spíše k chronifikaci potíží, ať již pro nárůst stresujících okolností nebo z důvodu nedostatku sociálních a/nebo osobních zdrojů, jsou nezbytná pokračující opatření.

Diferencovaná klinická diagnostika může identifikovat, zda se vyvíjí posttraumatická stresová porucha⁵⁹ nebo jiná psychotraumatologická porucha⁶⁰. Jako prevence chronifikace stávajících potíží, by měla být doporučena **terapie akutního traumatu**. Je vhodné doporučit přítomnost blízkých během poradenství a léčby. **Tak posílíme rodinnou sociální oporu**, která je jedním ze základních ochranných faktorů.

Osoby ve skupině lidí ve vysokém riziku: S ohledem na jejich anamnestické a/nebo situační životní podmínky, může být pro ně obtížnější zpracovávat stresující zážitek bez odborné podpory a pomoci. Stejně jako ve skupinách samostatně se zotavujících a osob s potenciálním rizikem, je poukázáno na účinné strategie vyrovnání se a možnosti svépomoci. Kromě toho, jsou domluveny a naplánovány následné poradenské schůzky s frekvencí alespoň jedenkrát týdně.

Ohrožené osoby by měly obdržet péči od odborníků na duševní zdraví se specializací na léčbu traumatu⁶¹ – psychoterapeutů, psychologů a psychiatrů. Kromě opodstatněné **psychotraumatologické diagnostiky**⁶², by mělo být v několika sezeních realizováno obsáhlé **individuální poradenství**.

V akutní fázi nebo ve fázi časných dopadů musí být kladen **důraz na posílení vlastních zdrojů a schopnosti získat odstup od traumatických obsahů**. Měly by být

⁵⁹Posttraumatická stresová porucha (PTSD) je dle definice reakcí na extrémní traumatickou událost. Pojem posttraumatická stresová porucha (posttraumatic stress disorder – PTSD) byla poprvé použita v odborné literatuře v roce 1968 ve druhém vydání diagnostického manuálu DSM (Manual of Mental Disorders). Tento pojem byl použit v diagnostickém manuálu DSM shrnuje PTSD duševní poruchy, které byly dříve popisované jako následky traumatické zkušenosti – např. válečná neuróza, syndrom koncentračního tábora, syndrom znásilnění, syndrom zneužívaného dítěte, nervový šok apod. PTSD byla v DSM zařazena pod velkou skupinu úzkostných poruch a rozlišuje formu akutní a chronickou nebo opožděnou

⁶⁰ DUŠEK K., VEČEŘOVÁ-PROCHÁZKOVÁ, A., Diagnostika a terapie duševních poruch, GRADA, ISBN: 978-80-247-1620-6.

⁶¹ The Origins of Trauma, Trauma and Addiction: Ending the Cycle of Pain Through Emotional Literacy by Tian Dayton, Ph.D. 2000 Health Communications, Inc.

⁶² DUŠEK K., VEČEŘOVÁ-PROCHÁZKOVÁ, A., Diagnostika a terapie duševních poruch, GRADA, ISBN: 978-80-247-1620-6

stanoveny a **posilovány individuální mechanismy vyrovnávání se traumatem**, stejně jako **techniky pro sebestabilizaci**. Teprve až v pozdější fázi traumatického procesu je zařazena **akutní terapie traumatu**.

2. 2 Pomoc obětem mimořádných událostí v České republice

Dne 1. července 2010 spustila Policie České republiky Systém psychologické pomoci obětem trestné činnosti a dalších mimořádných událostí. Do tohoto systému můžeme v současné době zařadit i pomoc obětem terorismu. Systém psychologické pomoci obětem v Policii ČR je upraven Závazným pokynem policejního prezidenta č.97/2010, o **Systému psychologické pomoci obětem trestné činnosti a obětem mimořádných událostí**.

Od 13. srpna 2010 se do systému zapojil i Bílý kruh bezpečí. Cílem spolupráce je zkvalitnit poskytování podpory a pomoci obětem a svědkům trestných činů a pozůstalých po obětech.

Před zahájením tohoto systému provedl v roce 2003 Bílý kruh bezpečí průzkum spokojenosti obětí a pozůstalých s podporou a pomocí, se kterou se během jejich případu setkávali. Výsledky průzkumu nedopadli nejlépe. Ukázala se nevhodnost přístupu policejního a zdravotnického personálu k obětem a pozůstalým rodinám. Informovanost obětí o právech a možnostech byla velmi mizivá.

V trestněprávní vědě byla oběť, ve srovnání s pachatelem dlouhou dobu na okraji zájmu. Navzdory skutečnosti, že se padesátých letech 20. století začala formovat viktimologie⁶³, která se stala samostatným odvětvím kriminologie, zabývající se oběťmi jako základním zdrojem poznání mechanismu trestného činu.

Společnost neměla zájem o oběti trestného činu, protože ta většinou vystupovala v probíhajícím řízení pasivně a pro společnost neznamenal větší nebezpečí. Vzhledem k tomuto hluboce zakořeněnému názoru u orgánů činných v trestním řízení docházelo k nevhodnému vystupování vůči oběti trestného činu.

⁶³ Z latinského victima - oběť

Oběť však není jen statickým objektem, ale elementem v dynamice porušení práva. Současná kriminologie se prostřednictvím viktimologie věnuje problematice již intenzivně. Je zaměřena především na vztah oběti k pachateli a trestnému činu, na následky trestného činu z hlediska oběti a stále častěji tento zájem vyúsťuje ve snahu obětem pomoci: jak oběti konkrétního trestného činu, tak i formou právních úprav ve prospěch oběti obecně.

V návaznosti a na tato získaná zjištění bylo cílem nově vzniklého projektu vytvoření zlepšení vzájemné spolupráce ve snaze co nejrychleji zprostředkovat odbornou a bezplatnou pomoc oběti (osobě poškozené nebo pozůstalé) poskytovanou BKB. Cílové skupiny systému psychologické pomoci obětem v PČR jsou:

- oběti trestných činů a mimořádných událostí, případně osoby jinak zasažené (např. pozůstalí);
- oběti zranitelné (např. osoby věkově, zdravotně nebo jinak znevýhodněné, případně jiné);
- oběti z řad sociálně vyloučených a oběti zlomené (oběti úmyslných násilných činů).

Pomoc zahrnuje sledující faktory, poskytnutí **krizové intervence**⁶⁴ oběti vyškolenými krizovými interventy, nepřetržitou telefonickou podporu zajišťovanou skupinou krizové intervence, zprostředkování kontaktu mezi obětí a externí organizací poskytující následnou psychologickou, psychosociální a sociálně-právní pomoc.

V současnosti je systém psychologické pomoci uplatňován zejména ve vztahu: k oběti pokusu trestného činu (TČ) vraždy a zabití; k oběti, které byla úmyslným TČ způsobena těžká újma na zdraví; k oběti TČ z násilnění; k dítěti nebo senioru, na kterém je nebo byla páchána úmyslná TČ; k hendikepované, případně jiné sociálním vyloučením ohrožené osobě, na níž je nebo byla páchána úmyslná TČ; k oběti TČ obchodování s lidmi; k oběti domácího násilí, či nebezpečného pronásledování; k oběti TČ páchaných z nenávisti; k oběti mimořádných událostí; k oběti dopravních nehod s těžkou újmou na zdraví nebo pozůstalým po obětech s následkem smrti; k pozůstalým po obětech úmyslných násilných trestných činů (TČ)

⁶⁴ ŠPATENKOVA N., Krizová intervence pro praxi, GRADA 2011, ISBN: 978-80-247-2624-3

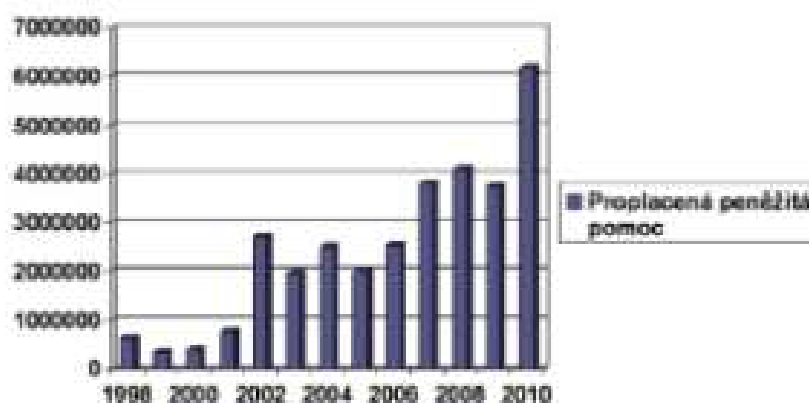
s následkem smrti; k rodinným příslušníkům pohřešované osoby, zejména pohřešovaného dítěte; k osobě, jíž je poskytována krátkodobá ochrana.

2.3 Peněžítá pomoc obětem trestných činů⁶⁵

Pokud je jedinec vystaven mimořádné události, jako je trestný čin, často dochází i k peněžité ztrátě na straně oběti. Tato ztráta finančních prostředků (ať již primárně ztracených, např. při loupeži, tak sekundárně jako následné výdaje např. při autonehodě a s tím spojených opravách vozidla) může u poškozené osoby vyvolat sociogenní mimořádnou událost.⁶⁶ Poškozený má možnost následujících postupů v rámci pomoci obětem trestných činů.

Pokud je pachatel známý, lze se domáhat náhrady škody na něm. Postupuje se dle následujících možností:

- připojení se k trestnímu řízení s návrhem na náhradu škody v rámci tzv. adhézního řízení;
- podání žaloby na náhradu škody podle občanského zákoníku – uplatnění nároku v občanském soudním řízení;
- aplikování obou možností popsané výše.



⁶⁵ BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. (2011). Pomoc obětem trestných činů.

⁶⁶ SOUČEK, V. a kolektiv, Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek, Praha : Ministerstvo vnitra, 2009, ISBN 978-80-86640-68-6, s. 42 až 45.

Graf: Vývoj proplacení peněžité pomoci obětem trestných činů⁶⁷

Pokud je pachatel známý, lze získat některé dávky sociální péče a sociální podpory (např. peněžité či věcné nenárokové dávky poskytované k uhrazení jednorázových mimořádných výdajů rodiny, seniorů, zdravotně postižených a dalších osob či pohřebné). Od pojišťovny lze získat peníze z povinného ručení uzavřeného pachatelem (dopravní nehody), či z jeho pojištění odpovědnosti za škodu nebo z pojištění spojeného s držetím některých typů platebních karet (např. z cestovního pojištění spojeného s kartou oběti, z pojištění odpovědnosti za škodu spojeného s kartou pachatele).

Dále je možné plnění z pojistných smluv, pokud takové byly před činem uzavřeny ve prospěch oběti.

Pokud je pachatel neznámý, přichází v úvahu plnění ze strany státu: dávky sociální péče a státní sociální podpory. Dále lze získat pomoc od státu dle zákona o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti. V úvahu přichází také plnění od pojišťoven z různých druhů pojištění uzavřených obětí: úrazové, životní, zdravotní, pojištění majetku.

⁶⁷ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI. (2011). Zákon o obětech trestné činnosti posílí jejich práva a ochranu.

2. 4. Pocit ohrožení

Přírodní katastrofa má často vymezený začátek a konec. Oproti tomu je trestný čin, nebo teroristický útok nepředvídatelnou hrozbou, která vyvolává neustále trvající pocit znepokojení a úzkost. **Chronický stav nejistoty a obav**⁶⁸ se potom významně promítá jak do psychického, tak do fyzického zdraví jedince. Jedná se o neplánovaný zásah do životních plánů jedince, nutí k určité změně, obvykle k nepředpokládané, provizorní variantě se zhoršenými a omezenými podmínkami jak již v rovině sociální, emocionální a zdravotní.

Bezprostředně po prožité mimořádné události se nejčastěji objevují pocity vděčnosti, že je člověk naživu. Postupně, jak vychází najevo, že „život už nikdy nebude stejný jako před událostí“, se jak u postiženého, tak i u jeho nejbližších tento pocit vděku mění na hněv, vztek nebo zoufalství. Kromě vzteku a smutku je to také nejistota, ztráta očekávání a ztráta naděje - u postižených, i u jejich blízkých. Víra v zázračnou změnu a návrat k „normálnímu fungování“ se pomalu, ale jistě vytrácí s tím, jak jedinec vyhledává různé formy pomoci. Postupně přichází rozčarování, únava, vyčerpání a ztráta naděje.

Další základní charakteristikou popisovanou v odborné literatuře **je zaměření teroristického útoku**⁶⁹ **na náhodně vybrané jedince – zejména civilisty**. Vlivem obranných mechanismů přičítáme často nespravedlivě obětem trestných činů tzv. viktimologické zavinění. Tento myšlenkový stereotyp o podílu oběti na zavinění trestné činnosti má svoji psychickou obrannou funkci. Umožňuje přihlížejícím „klidné svědomí“. Pokud se oběť částečně nebo jen nepřímo podílela na vzniku nebezpečné situace, není potřeba s ní soucítit, může si za svou ztrátu a újmu sama. Tato nesprávná kognitivní úvaha vede k zachování vlastního pocitu bezpečí, vlastního pocitu nezranitelnosti.

Pokud tento obranný a nepřiměřený mechanismus funguje u obětí trestných činů, nefunguje u hromadných obětí teroristického útoku, protože tento útok není zaměřený

⁶⁸ ŠPATENKOVA, N., Krizová intervence pro praxi, GRADA 2011, ISBN: 978-80-247-2624-3.

⁶⁹ <<http://www.mvcr.cz>>. [online]. 29.7.2009 [cit. 2010-02-25]. <<http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>>. <<http://europa.eu>> [online] Council Framework Decision 2002/475/JHA of 13 June 2002 on combating terrorism (v platném znění)

na konkrétního jedince, ale na náhodně vybranou skupinu lidí. Výše popsaný obranný mechanismus selhává a okolí, svědci, přihlížející se musejí vyrovnat s pocity soucitu, ztráty

a újmy a zejména s pocity vlastní zranitelnosti a narušení vnímané bezpečnosti ve světě.

Z hlediska typologie a rozlišování mezi obětí terorismu a obětí trestného činu je třeba zmínit, že z počátku vyšetřování okolností trestného činu nemusí být hned patrné, zda se jednalo o teroristický útok, nebo zda oběť utrpěla újmu v rámci organizovaného zločinu.

V některých případech nemusí být tato otázka nikdy vyřešena. Proto je třeba si ujasnit, jak budeme na takovou oběť nazírat a kam bychom ji v typologii zařadili.

V současné době se připravuje nový zákon o obětech trestné činnosti, jejich práv a ochrany. Právní úprava je v současné době roztržena do několika zákonů. Trestní řád řeší práva oběti, která v trestním řízení vystupuje v roli poškozeného; neexistuje ale komplexní úprava práv obětí jakožto příjemců zvláštní péče ze strany státu. Žádný právní předpis také uspokojivě neupravuje, jakým způsobem by se k oběti měly chovat orgány činné v trestním řízení.

Za **oběť** se **podle navrhovaného zákona** považuje fyzická osoba, které byla nebo měla být způsobena majetková či nemajetková újma trestným činem spáchaným na území ČR. Pokud trestný čin zapříčinil smrt oběti, pokládá se za oběť též její příbuzný v přímém pokolení, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel, partner nebo druh.

Cílem navrhovaného zákona je rozšířit práva těchto obětí i rozsah pomoci, která je jim poskytována. Mezi právy obětí se stanoví mimo jiné:

- **právo na respektování osobnosti oběti** a především její důstojnosti – orgány činné v trestním řízení musí k oběti **přístupovat zdvořile a citlivě**, musí jí podle možností **vycházet vstříc**;
- **právo na individuální přístup k obětem** – orgány činné v trestním řízení musí brát ohled **na věk a zdravotní stav oběti včetně jejího psychického stavu**;

- **ochrana obětí před tzv. sekundární viktimizací** - oběť má právo na ochranu před další, druhotnou újmou, způsobenou v důsledku přístupu policie nebo orgánů činných v trestním řízení. Může například požádat o provedení opatření, které zabrání jejímu kontaktu s podezřelým. Otázky intimní povahy jí orgány činné v trestním řízení musí klást šetrně a pouze tehdy, pokud je to nezbytné pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení. Oběť má také právo na výslech osobou stejného pohlaví či právo na doprovod důvěrníka;
- **institut prohlášení oběti o následcích trestného činu** (victim impact statement) – oběť má možnost učinit kdykoliv v průběhu trestního řízení prohlášení o následcích, které pro ni měl trestný čin. Tímto způsobem se naplní právo oběti být slyšena, a to nejen k okolnostem, které jsou důležité k objasnění skutečností důležitých pro rozhodnutí v dané věci. Prohlášení může oběti pomoci s tím, aby se s událostí citově vyrovnala; obžalovaný si díky prohlášení bude moci uvědomit, co svým činem způsobil.

2. 5 Výzkum potřeb obětí trestných činů⁷⁰

V roce 2003 proběhlo dotazníkové šetření ze strany Bílého kruh bezpečí k obětem trestného činu, které mělo mapovat potřeby obětí bezprostředně po trestném činu, kterého se stali obětí. Dotazníkového šetření se zúčastnili nejen oběti přímé, ale také pozůstalí po obětech vražd. Data pocházejí z doby před zavedením Systému psychologické pomoci obětem trestné činnosti a dalších mimořádných událostí v ČR. Průzkumu zúčastnilo pouze 21 respondentů (5 mužů a 16 žen).

Na základě vyhodnocení získaných informací, bylo zjištěno, že oběti nejvíce po trestném činu překvapilo nevhodné jednání policie a zdravotnického personálu.

Respondenti v dotazníku uvedli následující tvrzení:

⁷⁰ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P., a kol . (2007). Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese, GRADA , ISBN: 978-80-247-2014-2

„Nebyla nám poskytnuta žádná ochrana a přitom byl pachatel na útěku. Žádná zdravotnická pomoc. Žádná ochrana před médii. Když jsme se vrátili domů, kolem pořád někdo chodil a zvonil.“

„Jednání policie i lékařů. Snažili se mě přesvědčit, že jsem si celou věc vymyslela.“

„Strach lidí poskytnout svědectví. Po dopadení pachatele nečinnost vyšetřovatele.“

„Nevhodné chování některých sester a kriminální policie.“

„Bezradnost, kam se obrátit pro radu, co dělat.“

„Žádná pomoc, žádné informace, neochota, lhaní.“

„Co dělat po tom, když policie zklamala a odmítla přijmout mé trestní oznámení na neznámého pachatele...policie právní a psychologické rady neposkytuje a nemá se k tomu, aby dělala svou práci.“

Právě takovéto neadekvátní chování ze strany okolí a profesionálů může u obětí vyvolat sekundární viktimizaci.

Na otázku, co obětem po trestném činu nejvíce pomohlo nebo prospělo, odpovídali účastníci dotazníkového šetření ve shodě, že rodina a nejbližší příbuzenstvo. Ze státních institucí zmínili obecní úřad, z nestátních potom Bílý kruh bezpečí.

Kdo a co jim po trestném činu nejvíce ublížilo?

Oběti a pozůstalí se shodují opět na nevhodném přístupu policie a na nevhodném způsobu informování o trestném činu v médiích.

„Postoj kriminální policie. Necitlivost z jejich strany. Ponižující otázky při výslechu policie.“

„Mylné informace v médiích , které hodně poškodily naši rodinu. V tak těžké situaci nemá člověk náladu ještě takové věci někomu vysvětlovat.“

Co by obětem bývalo pomohlo, co bezprostředně po trestném činu postrádali?

Převážná většina dotazovaných volala po lepší informovanosti o právech poškozených a svědků trestných činů. Dále oběti pociťovali nedostatek porozumění, podpory a pocitu bezpečí.

„Chyběl mi odborný poradce, který by mi vysvětlil, na co mám právo.“

„Bezprostředně po činu jsem potřebovala ochránit sebe a zbytek rodiny, protože pachatel byl pořád na svobodě.“

„Bohužel žádné ochrany se nám nedostalo.“

„Státní orgány s námi v některých situacích jednaly, jako bychom je obtěžovali a dokonce po nich chtěli nějaké nedostupné informace nebo pomoc.“

Dalším velkým tématem se stává ochrana soukromí obětí trestných činů. Zveřejňování trestného činu v médiích má vliv na ztrátu anonymity obětí nebo pozůstalých. A to pouze v polovině případů kontaktovala média oběti nebo pozůstalé o udělení souhlasu se zveřejněním informací o trestném činu.

Problémem se jeví psychoinformování nebo tzv. psychoedukace⁷¹ obětí trestných činů. Pouze ve 3 případech (z 21) byli oběti informováni o problémech a dlouhodobých reakcích souvisejících s traumatem oběti trestného činu, s vysvětlením toho, že po útoku existuje riziko dodatečného napětí nejen v rodině, ale obecně ve vztazích s druhými lidmi.

Všichni odpovídající na dotazník se shodli v tom, že zdravotnický personál nebyl vhodným způsobem vyškolen, jak se má chovat k oběti nebo pozůstalému trestného činu a jak v takovém případě zadokumentovat zjištěnou újmu na zdraví.

Nikdo z oslovené skupiny osob nebyl v době dotazování finančně odškodněn pachatelem trestného činu, ačkoliv se někteří úspěšně připojili s nárokem na náhradu škody v rámci trestního řízení a obdrželi rozsudek, na základě kterého byl odsouzený povinen

⁷¹ IDRMAN, V., Masopust, J., PSYCHOEDUKAČNÍ PROGRAM PRELAPSE, http://www.solen.sk/index.php?page=pdf_view&pdf_id=2123&magazine_id=2

je odškodnit. Na druhou stranu pokud došlo k podání žádosti o peněžitou pomoc od státu, oběť nebo pozůstalí finanční náhradu obdrželi do 3 měsíců od podání.

Velkým tématem se jeví obnovení pocitu bezpečí obětí trestného činu. V 8 případech z 21 se trestný čin stal v blízkosti domu oběti. Pouze v jediném případě byla nabídnuta možnost dočasného přestěhování.

Pouze ve 3 případech nabídl zaměstnavatel oběti nebo pozůstalému bezprostředně po činu zvláštní dovolenou. V roce 2003 nepředal kontakt na Bílý kruh ani jeden z policistů (v souboru 21 dotazovaných obětí/pozůstalých). Pomoci obětem se dostalo díky příbuzným, známým nebo obecního úřadu.

2.6 Přípravenost České republiky na mimořádnou událost po odborné stránce

Česká republika disponuje v rámci bezpečnostních sborů přibližně 500 proškolenými osobami zařazenými v systému Critical Intervention Stress Management, kteří by případně mohli být zapojeni do psycho-sociální pomoci obětem mimořádných událostí jako je např. terorismu.

V současné době lze doporučit vytvoření databáze psychologů, dobrovolníků a neziskových organizací, které budou v případě rozsáhlejšího počtu obětí schopni zasáhnout. Pokud bude takováto databáze dostupná složkám zařazeným v Integrovaném záchranném sboru, dojde ke zkrácení potřebného času. Který je nezbytný k zaktivnění potřebných sil a prostředků v případě nenadále mimořádné situace. Toto se týká at' již přírodních katastrof, nebo jiných mimořádných událostí vyvolaných lidskou činností.

Rovněž je nezbytné rozšiřování znalostí pracovníků zařazených do takovéhoho systému. Jedním z dokladů probíhajícího zvyšování kvalifikace u zainteresovaných pracovníků je např. rozšiřující kurz Critical Incident Stress Management⁷², který byl organizován Psychologickým pracoviště MV-GŘ HZS ČR v Praze v termínu od 25.11.-26.11. 2011.

V praxi se po mimořádné situaci osvědčilo vybudování jednoho informačního centra, kde budou dostupné všechny potřebné informace ohledně fyzické, psychické, sociální, právní nebo finanční potřeby. V tomto centru je k dispozici nejen psychologové, sociální pracovníci, právníci nebo lékaři, ale také duchovní, kteří budou připraveni reagovat na potřeby obětí (primárně, sekundárně nebo terciárně) zasažených.

Nezbytnou součástí v připravenosti České republiky na řešení mimořádných událostí je synchronizace a přebírání osvědčených modelů od zahraničních partnerů směrem

k evropské standardizaci a harmonizaci následné péče v případě mimořádných událostí, která bude založená na nejnovějších postupech časné intervence a screeningu.

2.7. Reakce jedince na mimořádnou událost

⁷² <http://www.hzscr.cz/clanek/25-11-26-11-2011-kurz-critical-incident-stress-management-advanced.aspx>

Naše reakce na vnější podněty jsou determinovány vnitřními předpoklady, individuálními vlastnostmi a postoji. Také na zátěž reagujeme různě, v souladu se svým temperamentem. Ale existují situace – náhlé traumatické události, které zasahují hluboce do života každého člověka. Není ani tak podstatné zda se jedná o přírodní pohromy, nebo u události vyvolané činností člověka, jako je trestný čin, nebo terorismus. I když každá taková situace má svá specifika, dají se popsat určité typické projevy chování a prožívání, které danou situaci provázejí. Porozumění tomu, co se s námi děje, může napomoci účinnějšímu zvládnání a tím i zmírnění dopadu působení události na naše duševní, příp. i tělesné zdraví.

Prožití situace, která ohrožuje negativním způsobem naše bezpečí, život, nebo zdraví ve výsledku boří všechny jistoty, které v životě máme a často vedou k přechodným nebo i trvalým psychickým změnám. Jde o to, že jedinec je vystaven v krátkém čase extrémní zátěži. Určitá míra stresu je přirozenou součástí života a setkáváme se s ní všichni dennodenně. Pokud jsme stresové situaci vystaveni v nižší intenzitě jsme schopni si na takovou situaci částečně, nebo zcela přivyknout. Za určitých okolností je stres pozitivním a aktivizujícím faktorem v našem životě.

Při hodnocení do jaké míry bude situace prožívána jako stresová, záleží na tom, jak je daný jedinec psychicky odolný⁷³, rovněž významnou roli hraje fakt jaký význam přisuzuje dané situaci a také možnost sociální opory ve svém okolí.

Jedinec může být vystaven natolik silné události, že již není schopen stres kompenzovat a dojde k vyvolání tísně a traumatické odpovědi v každém zúčastněném jedinci. V momentě, kdy jsme vystaveni ohrožení, dochází k okamžitým změnám v organismu. Po vystavení ohrožující situaci dochází během několika vteřin k „tzv. akutní reakci na stres“.

⁷³ PRAŠKO, J.a kol. Stop traumatickým vzpomínkám, PORTÁL 2003

3. Návrhy a doporučení

Pro každého jedince je prožití mimořádné události, ať již přírodní pohromy, člověkem neúmyslně způsobeného scénáře anebo člověkem úmyslně způsobeného scénáře, významný okamžikem v životě, který často změní budoucnost jedince.

Tyto události představují potenciální prostor pro uplatnění sociální pedagogiky, respektive, profesionála se sociálně pedagogickým vzděláním.

Musíme brát v potaz, že následně po akutní situaci, je pro zasažené mnohdy nutné zajištění potřeb každodenního života, jako i ochrana sociální sítě. Hlavním zájmem je zajištění možnosti vhodného poradenství a podpory (např. finanční podpora, právní poradenství), dále pomoc při jednání s veřejnými orgány, úřady a předávání informací o těchto možnostech. Lidé, kteří byli zasaženi mimořádnou situací nejsou často schopni v plném rozsahu pochopit a porozumět nabízené možnosti, které jim stát nabízí (různé sociální programy).

K tomuto nedorozumění může dojít i z prostého nepochopení mezi státními institucemi a občanem. Pro občana může představovat státní pomoc možnost, jak zlepšit svoji momentální situaci, ale neví, kam se má pro pomoc obrátit. Stejně tak není stát, potažmo jednotlivá ministerstva, schopen nabídnout každému jedinci pomoc určenou výhradně pro něj.

V tuto chvíli má přijít řada na organizace, potažmo jedince se sociálně pedagogickým zaměřením a nabídnout zprostředkování kontaktu mezi občanem a státem.

Je zcela nepřijatelné, aby se opakovala situace, na kterou poukázalo dotazníkové šetření provedené v roce 2003 Bílým kruhem bezpečí. Kdy výsledkem šetření bylo zjištění, že oběti, nebo pozůstalí po obětech trestných činů poukazovali na nevhodnost přístupu policejního a zdravotnického personálu k obětem a pozůstalým rodinám. Stejně tak byla negativně hodnocena informovanost obětí o jejich právech a možnostech.

Na základě těchto zjištění je jedním z možných řešení provést opětovně dotazníkové šetření mezi oběťmi a pozůstalými po obětech trestných činů. Vzhledem k

tomu, že Systém psychologické pomoci obětem trestné činnosti a dalších mimořádných událostí je v praxi přes rok spuštěný, měly by se již nyní dostavit změny k lepšímu.

Tento průzkum by nám poskytl nejen informace o funkčnosti nastaveného systému, ale získali bychom také konkrétní údaje o socio-demografických charakteristikách obětí trestných činů na území České republiky. Na základě informací o současném stavu můžeme potom dále navrhnout další zlepšení, která by byla v budoucnu využitelná i pro následky různých variant mimořádných událostí, včetně případného teroristického útoku.

Závěr

Téma bezpečnostních výzev v České republice je značně košaté a skýtá celou řadu možností pro specifické výzkumné projekty, kterou mohou být uskutečněny jak na národní úrovni, tak i v návaznosti na začlenění České republiky do vazeb v rámci Evropské unie, potažmo celé euroatlantické koalice.

S ohledem na názory odborníků lze tvrdit, že bezpečnostní incidenty dneška jsou natolik různorodé, že současný bezpečnostní specialista musí být expertem v celé řadě oborů („znát trochu od všeho“). V souvislosti s tímto přístupem je možno hovořit o znovuzrození „univerzálního vojáka“, který byl dříve nahrazen „specialistou“ na daný problém v rámci své specializace.

Cílem diplomové práce na téma „**Hodnocení klíčových bezpečnostních výzev v České republice**“ bylo podchytit konkrétní aspekty subjektivního hodnocení klíčových bezpečnostních výzev – a to jak společností v České republice, tak v určitém nadnárodním kontextu. Naše současná společnost, ať již bereme v potaz přímo českou společnost (rodina, jednotlivci), nebo i evropská společnost (Evropská unie) je v současné době konfrontována s celou řadou „výzev“ či „dopadů“ (ne vždy je totiž možné použít pojem „hrozeb“), se kterými se musí určitým způsobem vyrovnat.

Česká republika je naštěstí zemí, ve které nebyly uskutečněny teroristické útoky v pravém smyslu tohoto slova. Ovšem pokud se budeme zabývat jinými zdroji bezpečnostních výzev jako je např. extremismus, nebo přírodní katastrofy, tak v tomto ohledu má Česká republika již značné zkušenosti.

Na základě zjištěných informací nebylo možné potvrdit, hypotézu zda Bezpečnostní výzvy, které jsou součástí sociální nejistoty, představují větší dopad na jedince, než ty výzvy, které plynou z trestně právních situací. Stejně tak není možné potvrdit přímou korelaci mezi oblastmi s vyšší nezaměstnaností a kriminalitou.

Nesmíme zapomínat na fakt, že „práh bolesti“ se může u různých osob propastně lišit. Stejně přirovnání je možno použít na hodnocení bezpečnostní situace v různých státech. Pro některého jedince může být zdrojem ohrožení i taková situace, která je optikou jiného zcela nepodstatná, až banální.

V práci byla nastíněna celková situace ve společnosti s ohledem na subjektivní hodnocení klíčových bezpečnostních výzev. V tématu byl popsán vztah společnosti k sociogenním mimořádným událostem, které představují nenadálou (i když při včasném rozpoznání a identifikaci jejích indikátorů předvídatelnou) událost, která vznikla v důsledku narušení sociálních vztahů mezi sociálními skupinami navzájem nebo mezi sociálními skupinami a státní nebo veřejnou sférou.

Při vyhodnocování bezpečnostní dokumentace související se sociogenními mimořádnými událostmi, tak zjišťujeme, že tyto dokumenty se zaměřují především na otázky „terorismu“, „rabování“, technoparty či přistěhovaleckou vlnu. Otázky, které mohou jedince zajímat daleko více, například masové a dlouhotrvajících stávky či blokády zůstávají de facto bez povšimnutí a dalšího řešení. Tento způsob uvažování u bezpečnostních specialistů, potažmo představitelů vlády, je patrný z pokusu řešit připravovanou stávku lékařů v roce 2010 prostřednictvím krizové legislativy.

Dle mého názoru by bylo pro státní správu přínosné, pokud by se provádělo srovnání nápadu trestné činnosti a sociálně patologických jevů jako je alkoholismus, narkomanie gemblerství, potažmo i nezaměstnanost.

Stát si nesmí dovolit již dále zavírat oči před nárustem sociogenních mimořádných událostí, které nabývají na počtu a intenzitě. V posledních letech se těchto událostí účastní také „státní zaměstnanci“.

Během posledních několika let jsme byli svědky velmi nepříznivého socioekonomického vývoje ve společnosti. Události ke kterým došlo mohou ve svém důsledku závažným způsobem způsobit rozkolísanost v hodnotovém žebříčku společnosti a ve svém důsledku způsobit ohrožení vnitřní bezpečnosti státu s následky tomuto odpovídajícími. Takovéto situace poskytují půdu pro rozvoje extremistického myšlení mezi obyvateli.

Ve světle těchto okolností musím konstatovat, že sociální pedagogika nesmí přihlížet těmto dějům z pozice „akademického oboru“ bez vazby na praxi, tedy reálný život. Zde se sociální pedagogice nabízí prostor k uplatnění jako jistého „zprostředkovatele“ komunikace mezi státem a občany. Získává možnost aktivně zasahovat do socio-politického dění v našem státě.

Pokud budeme brát v úvahu, že před rokem 1990 byl teoretickým strachem ve společnosti strach z vypuknutí globálního jaderného konfliktu mezi Východem a Západem, tak nyní je to zcela opodstatněný strach ze sociální nerovnosti ve společnosti a s ní spojené sociálně patologické jevy.

Na základě zjištění jsem došel k závěru, že při pomoci osobám zasaženým mimořádnou událostí mohou poskytnout velmi erudovanou pomoc právě sociální pedagogové. K tomuto závěru mne přivádí vyhodnocení Pyramidy psychosociální intervence u komunity, kterou publikoval Ajdukovič v *Levels of Psychosocial Assistance to Returnees*. Zde publikované závěry ukazují, že většině lidí ze zasažené populace stačí jednoduchá forma psychosociální podpory, kterou nemusí poskytovat profesionál, postačí osoba se základním psychosociálním výcvikem.

Resumé

V první kapitole byla provedena klasifikace a definování existujících bezpečnostních výzev. V této kapitole bylo nastíněno možné klasifikování konkrétních bezpečnostních výzev, týkajících se člověka či společnosti. Zde bylo provedeno definování pojmu sociogenní mimořádná událost. V této kapitole byla zmíněna souvislost daného tématu s bezpečnostní dokumentací, jako jsou bezpečnostní plány a specializované typové činnosti. Dále byly definovány pojmy **hrozba**, **riziko** a **mimořádná událost**. Došlo k vymezení bezpečnostního prostředí ve strategických dokumentech. V této pasáži byly využity studie a poznatky Eurobarometru.

Ve druhé kapitole byla popsána psychosociální péče dle nejnovějších mezinárodních evropských projektů. Seznámení s kategorizací osob zasažených mimořádnou událostí dle systému **Cologne Risk Index – Disaster**. Bylo nastíněno uvažování v širším rámci s ohledem na případnou péči o osoby zasažené mimořádnou událostí. Došlo k předložení současného modelu pomoci obětem mimořádných událostí v České republice.

Ve třetí kapitole byly představeny možné návrhy a doporučení v souvislosti s možným využitím sociální pedagogiky v praxi.

Anotace

Cílem diplomové práce na téma “ **Hodnocení klíčových bezpečnostních výzev v České republice**“ bylo podchytit konkrétní aspekty subjektivního hodnocení klíčových bezpečnostních výzev – a to jak společností v České republice, tak v určitém nadnárodním kontextu. Naše současná společnost, ať již bereme v potaz přímo českou společnost (rodina, jednotlivec), nebo i evropská společnost (Evropská unie) je v současné době konfrontována s celou řadou „výzev“ či „dopadů“ (ne vždy je totiž možné použít pojem „hrozeb“), se kterými se musí určitým způsobem vyrovnat.

Klíčová slova:

rodina, společnost, sociogenní mimořádná událost, nepokoje, hrozba, riziko

Summary

The aim of the thesis on the topic "Evaluation of the key security challenges in the Czech Republic" has been to capture specific aspects of the subjective assessment of key security challenges – both in the Czech Republic and in a multinational context. Our contemporary society, whether we take into account directly Czech society (family, individual) or even European society (European Union), is currently confronted with a number of "challenges" or "impacts" (the term "threats" is not always quite possible to be used), which must be somehow coped with.

Keywords:

family, society, sociogenic emergency, riots, threat, risk

Seznam literatury

1. AJDUKOVIĆ, D. 1997: Levels of psychosocial assistance to returnees. Paper presented at the international conference "Psychosocial support in post war communities", Graz, Austria, April 17-20.
2. BALABÁN, M.; RAŠEK, A. Divoké karty v budoucím vývoji světové bezpečnosti; in: Vojenské rozhledy, 2/2008
3. BALABÁN, M.; RAŠEK, A.. Východiska přípravy aktualizované Bezpečnostní strategie České republiky 2011. Vojenské rozhledy. 2/2011
4. BALABÁN, M.; KAŠÍK, J.; STEJSKAL, L.; RAŠEK, A. Tři scénáře o budoucnosti světa, EU, ČR; in: The Science For Population Protection, 2/2010.
5. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. 2011. Pomoc obětem trestných činů.
6. BRDEK, M. A JÍROVÁ, H.: Sociální politika v zemích EU a ČR. Vyd. Codex Bohemia, PRAHA 1998. ISBN 80-85963-71-X.
7. BURDOVÁ, L.; KRULÍK, O. Kvantitativní analýza sociogenních mimořádných událostí na teritoriu České republiky. In Sborník „Krizový management“, Vítkovice v Krkonoších, 13. a 14. květen 2010. Ed. Josef JANOŠEC; Radim ROUDNÝ. Pardubice : Universita Pardubice; Ministerstvo vnitra – Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky; Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč,. ISBN 978-80-7395-304-1.
8. BURDOVÁ, Lenka; ŠUGÁR, J.; KRULÍK, Oldřich. Možnosti identifikace typických indikátorů vybraných sociogenních mimořádných událostí. Bezpečnostní teorie a praxe. 2010, zvláštní číslo, část. ISSN 1801-8211.
9. BUZAN, B.; WAEVER, O.; DE WILDE, J., Security: A New Framework for Analysis, Lynne Rienner Publishers, London 1998, ISBN: 978-1-55587-784-2
10. Chote, R.; Norman, P.; Wagstyl, S., Eastern Europe: IMF and World Bank Ases Impact; in: Reuters, 22. IV. 1999.
11. ČÁP, J., ČECHOVÁ, V., ROZSYPALOVÁ, M. *Psychologie*, Praha: HaH, 1998.
12. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P., a kol. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese, GRADA 2007 , ISBN: 978-80-247-2014-2
13. DRYDEN, W., Stručný přehled Poradenství, PORTÁL, ISBN 80-7367-371-1

14. DUŠEK, K., VEČEŘOVÁ-PROCHÁZKOVÁ, A., Diagnostika a terapie duševních poruch, GRADA, ISBN: 978-80-247-1620-6
15. EUROBAROMETR 67.2, VEŘEJNÉ MÍNĚNÍ V ZEMÍCH EVROPSKÉ UNIE, JARO 2007
16. FRIČ, P, POSPÍŠILOVÁ, T., akol., Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. stol., AGNES 2010, ISBN -978-80-903696-8-9
17. GAVORA P, Úvod do pedagogického výzkumu. [Přel. Jůva V, Hlavatá V.], 2. vyd. Brno, PAIDO 2010, 261 S. ISBN 978-80-7315-185-0
18. GOLOMBIOWSKI, M.. Analýza rizik v bankovním sektoru. Pardubice : Universita Pardubice. 2010. Diplomová práce.
19. HENDL, J., Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace, 1. vyd. PRAHA, PORTÁL 2005, 408 s., ISBN 80-7367-040-2.
20. HOBSTOVÁ, J. (2008), Současně hrozící infekční onemocnění – sezónní ptačí a pandemická chřipka; in: Sborník abstraktů celostátní odborné konference „Urgentní příjmy v systému urgentní medicíny – Kam kráčíme?“ 19.-21. I. 2008, Fakultní nemocnice Motol, Nečtiny u Plzně 2008, ISBN 978-80-904017-0-9, viz http://urgentni-prijem.cz/wp-content/sbornik_nectiny.pdf.
21. HRIVNÁK, Ján; KRULÍK, Oldřich; NOVÁKOVÁ, Jaroslava. Svět za 40 let aneb budoucnost bezpečnostního prostředí v západním světě. In *Zborník z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie „Manažment, teória, výučba a prax 2011“*, Liptovský svätý Mikuláš, 28.–30. septembra 2011. Ed. Pavel NEČAS; Milan SOPÓCI; Lubomír BELAN. Liptovský svätý Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika v Liptovskom svätom Mikuláši, 2011, s. 98 až 103. ISBN 978-80-8040-427-7.
22. JŮVA, V. sen. & jun. Úvod do pedagogiky, Brno: PAIDO, 1999.
23. KOVAŘÍK, Z.; KOSTLÍK, C., Možnosti statistických metod při extrapolaci trendů vývoje vybraných ukazatelů kriminality; Bezpečnostní teorie a praxe, zvláštní číslo 2007, č. II.
24. KOPŘIVA, K. Lidský vztah jako součást profese, Praha: PORTÁL, 2000.
25. KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky, Praha: Portál, 2008.
26. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. Člověk – prostředí – výchova, BRNO, PAIDO, 2001.

27. KREBS, V. a kol.: Sociální politika. 4.vydání,ASPI Publishing, PRAHA,2007. ISBN 978-80-7357-276-1.
28. KRULÍK, O.; NOVÁKOVÁ, J.. Image of the Place and Perception of Security. The Science for Population Protection. 2011, ISSN 1803-635X.
29. KRULÍK, O.; PERNICA, B.; KAŠÍK, J.; STEJSKAL, L.. More Security Issues are Needed on the European Union Agenda : Beyond an Academic Concept of In/Security in the Era of Global Terrorism. Economics of Security. Berlin : German Institute for Economic Research, Department of Development and Security, 2009. 13 s., <<http://www.economics-of-security.eu>> ISSN 1868-0488
30. KNÝ, M.; POŽÁR, J, a kolektiv. Vývojové aspekty bezpečnostního managementu v prostředí rizik. BRNO : Tribun EU. 2010.
31. LINHART, M.: Česká republika a Strategie vnitřní bezpečnosti Evropské unie. In Jaká bezpečnost pro Evropu v měnícím se světě? BRNO, 2011.
32. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*, PRAHA: GRADA, 2002.
33. MARHOUNOVÁ, J. *Dospívání*, PRAHA: Empatie, 1996.
34. MERTIN, V. *Výchovné maličkosti*, PRAHA: Portál, 2011.
35. MIMRA, M., Komparace metod a terminologie vyhodnocování rizik, Interní grant Ústavu strategických studií Vojenské akademie v Brně, PRAHA, 2001.
36. MIOVSKÝ, M. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu, 1. vyd. PRAHA, GRADA PUBLISHING, a.s. 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
37. MOZGA, Jaroslav. Riziko a ochrana obyvatelstva. The Science for Population Protection, 2/2009.
38. IKEDA, S. Integrated Risk Analysis Framework for Emerging Disaster Risk. In IKEDA et al. (eds) *Toward Resilient Society to Emerging Disaster Risks*. Terrapub and Nied, 2006.
39. KARÁSEK, T. a kolektiv. Komparace bezpečnostních strategií Británie, Francie, Německa, Itálie, Polska a Turecka. Praha : Asociace pro mezinárodní otázky. 2010.
40. NOVÁKOVÁ, J.; KRULÍK, O.; BUREŠ, Radek. Úvod do bezpečnosti a krizového řízení I. Mimořádné události, jejich členění a negativní dopady na základní funkce státu. Praha : Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. 114 stran. ISBN 978-80-7251-343-7

41. PIKNA, B. Evropská unie – vnitřní a vnější bezpečnost a ochrana základních lidských práv (na pozadí boje s mezinárodním terorismem). PRAHA: Linde Praha, 2002 (ISBN 80-7201-383-1).
42. PIKNA, B. Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled). 1.vyd., Praha: Linde Praha, 2006 (ISBN 80-7201-615-6). PRAHA: Portál, 1999.
43. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*, PRAHA: Portál, 2002.
44. PERNICA, B.: Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti. PRAHA: Ministerstvo obrany České republiky, 2007. 248 s. ISBN 978-80-7278-381-6.
45. PRAŠKO, J., PRAŠKOVÁ, H., KOSOVÁ, J. & SeEIFERTOVÁ, D.,1996. Máte nepřiměřený strach ze sociálních situací?
46. PRAŠKO Ján a kol. Stop traumatickým vzpomínkám, PORTÁL 2003
47. PREKOPOVÁ, J., SCHWEIZEROVÁ Ch. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*, Praha: Portál, 2008.
48. PROCHÁZKOVÁ, Dana; ŘÍHA, Josef. Krizové řízení. Praha : Policejní akademie České republiky v Praze, 2004, ISBN 978-80-86640-30-2, s. 99 až 104.
49. PROCHÁZKOVÁ, Dana. Řízení bezpečnosti: Základní údaje. Praha : Policejní akademie České republiky v Praze, 2007, ISBN 978-80-7251-260-7, s. 17 až 18.
50. PROCHÁZKOVÁ, Dana. Důležitost správného používání pojmů; in: 112, 3/2003.
51. RADVAN, E., VAVŘÍK, M., Metodika psaní odborného textu a výzkumu v sociálních vědách. BRNO 2009, Institut mezioborových studií, 57 s.
52. RAŠEK, A., Tvorba strategických bezpečnostních dokumentů. In: Strategické řízení ve veřejné správě a přístupy k tvorbě politiky. FSV UK. Matfyzpress PRAHA 2010,
53. SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, WILLIAM D. Ekonomie. Praha: Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0192-4
54. SENEWALD, Ch., A., Effective Security Management. Amsterdam et al : Butterworth Heinemann. 2003, ISBN 0-7506-7454-7.
55. SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti*, Brno: Barrister a principál, 2002.

56. SMITH, V. K., DESVOUSGES, W. H., JOHNSON, F. R., and FISHER, A., 1990, "Can Public Information Programs Affect Risk Perceptions?".
57. SLOVIC, P. and WEBER, E. U., 2002: "Perceptions of Risk posed by Extreme Events", paper prepared for discussion at the conference "Risk Management Strategies in an Uncertain World", Palisades, New York, April 12-13, 2002.
58. SOUČEK, V, a kolektiv, Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek, PRAHA : Ministerstvo vnitra, 2009, ISBN 978-80-86640-68-6, s. 42 až 45. TOMÁŠEK, F., *Pedagogika*, Brno: Nibowaka, 1992.
59. ŠPATENKOVA N., Krizová intervence pro praxi, GRADA 2011, ISBN: 978-80-247-2624-3
60. ŠENOVSKEÝ, P., Metody analýzy rizika prvků kritické infrastruktury; in: *Spektrum*. 1/2008.
61. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ K. a kol., Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry, 1. vyd., PRAHA 2007, 384 s, ISBN 978-80-7367-313-0.
62. TOMEŠ, I.: Sociální politika. Teorie a mezinárodní zkušenost. Sociopress, spol. s r. o., PRAHA 2001, ISBN 80-86484-00-9.
63. TRPIŠOVSKÁ, D., VACÍNOVÁ, M. *Sociální psychologie*, Praha: Univerzita, 2007, ISBN 978-80-86723-30-3
64. TŮMA, M., JANOŠEC, J., PROCHÁZKA, J.: Obranná politika Československé a České republiky (1989 až 2005) PRAHA 2009.
65. VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*, BRNO: Print-Typia, 2001.
66. VEBER, J. a kol. Management: Základy, moderní manažerské přístupy, výkonnost a prosperita. 2. aktualizované vydání, Praha: Management press, 2009. 604 s. ISBN 978-80-7261-200-00
67. VÍŠEK, J.; KOVAŘÍK, Z.. Krizové řízení I. PRAHA: Policejní akademie České republiky v Praze, 2001, ISBN 978-80-7251-078-9.
68. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I., ed. *Aplikovaná sociální psychologie I*, PRAHA: Portál, 1998.
69. WAISOVÁ, Š., Bezpečnost: Vývoj a proměny konceptu. Aleš Čeněk, Plzeň 2005
70. ZEMAN, P. Pojmy analýzy rizik; in: Důležité pojmy z analýzy rizik a rovnice riziky, nepublikovaná studie, 14. 3.2002

71. ZEMAN, P. Riziko a hrozba jako klíčové konceptuální pojmy: Terminologická analýzy vybraných zahraničních textů, doporučení k používání těchto pojmů, Úřad pro zahraniční styky a informace, Praha 1999 (409/OA-99)

Seznam internetových zdrojů

1. <http://alescenek.cz/novinka-soukrome-vojenske-spolecnosti>, [cit. 2012-03-18]
2. http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/2003/casopisy/112/0405/adamec_info.html>. [online]. [cit. 2012-03-18]
3. <http://cabinetoffice.gov.uk/content/national-security-council/>>. [Http://www.official-documents.gov.uk/document/cm79/7953/7953.asp](http://www.official-documents.gov.uk/document/cm79/7953/7953.asp) [online]. [cit. 2012-03-17]
4. http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/36421/1/VaskuL_Personalni%20politika_TS_2010.pdf, [online]. [cit. 2012-03-19]
5. <http://ceskapozice.cz/zahranici/evropa/ve-velke-britanii-spustili-privatizaci-policie>, [online]. [cit. 2012-02-14]
6. http://ec.europa.eu/ceskarepublika/doc/eb69.2_national_report_validated_final.doc [online]. [cit. 2012-03-19]
7. http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm, [online]. [cit. 2011-09-11]
8. <http://ekonomika-otazky.studentske.cz/2008/07/kriminalita.html>>. [online]. [cit. 2012-02-11]
9. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>. [online]. [cit. 2012-01-10]
10. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb67/eb67_cz_nat.pdf
EUROBAROMETR 67.2, VEŘEJNÉ MÍNĚNÍ V ZEMÍCH EVROPSKÉ UNIE, JARO 2007, [online]. [cit. 2012-03-18]
11. http://gis.vsb.cz/GIS_Ostrava/GIS_Ova_2012/sbornik/papers/ivan.pdf>. [online]. [cit. 2011-12-01]
12. <http://healthplanning.co.uk/nato>. [online]. [cit. 2011-10-10]

13. http://img.radio.cz/pictures/romove/socialni/ghetta_mapa1.jpg>.Český rozhlas: Mapa ghett. [online]. [cit. 2011-11-18]
14. <http://investicniweb.cz/ekonomika/2012/2/10/clanky/ekonomika-cerne-labute-vsude-kolem-nas/> [online]. [cit. 2012-03-18]
15. <http://kondratieffwavecycle.com/kondratieff-wave/> [online]. [cit. 2012-02-16]
16. <http://novinky.cz/domaci/235976-kubice-police-nebude-zasahovat-proti-stavce-komunikace-vsak-chce-prujezdne.html>
17. <http://mvcr.cz/clanek/extremismus-manual-pro-obce-k-zakonu-o-pravu-shromazdovacim.aspx>>. [online]. [cit. 2011-12-09]
18. <http://official-documents.gov.uk/document/cm79/7953/7953.asp> [online]. [cit. 2012-01-18]
19. http://oshtu.cz/skoleni_jsdh/hromadna_nestesti.doc. [online]. [cit. 2012-02-13]
20. [http://rac.cz/rac/homepage.nsf/CZ/SS/\\$FILE/RAC%20Bezpecnostni%](http://rac.cz/rac/homepage.nsf/CZ/SS/$FILE/RAC%20Bezpecnostni%). [online]. [cit. 2012-01-12]
21. http://scienceblogs.com/effectmeasure/2009/09/the_end_of_flu_season.php. [online]. [cit. 2012-02-10]
22. http://solen.sk/index.php?page=pdf_view&pdf_id=2123&magazine_id=2. [online]. [cit. 2012-01-17]
23. <http://thebci.org/ContinuityNovDec10.pdf>>. [online]. [cit. 2012-02-08]
24. <http://dvs.cz/clanek.asp?id=6501131>, [online]. [cit. 2012-03-20]
25. http://whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf. [Http://www.official-documents.gov.uk/document/cm79/7953/7953.asp](http://www.official-documents.gov.uk/document/cm79/7953/7953.asp) [online]. [cit. 2012-02-22]
26. <http://zpravy.ihned.cz/c1-52080740-stavku-podporuji-i-police-a-hasici-protesty-budou-vetsi>